RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Första Kammaren. N:o 22.

Lördagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 25 sistlidne april.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg, så lydande:

Att ledamoten af Riksdagens 1:sta kammare herr *Robert Almström* är af sjukdom (influensa) hindrad att deltaga i Riksdagens arbeten, intygar

Stockholm den 2 maj 1896. *Karl Rudberg.*
Med. Doktor.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets memorial n:o 67, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor,

sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 10, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande dels framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels ock förslag om ändring i förordningen angående allmänt kyrkomöte, samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 73, i anledning af väckt motion angående ändring af förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, och

n:o 74, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § i lagen om sjukkassor den 30 oktober 1891.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen: konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 11—13, statsutskottets utlåtanden och me-

morial n:is 56—66, bevillningsutskottets memorial n:o 27 och betänkande n:o 28 samt lagutskottets utlåtanden n:is 71 och 72.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 29 nästlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående anslag för införande af elektrisk belysning vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori,

n:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen, angående upplåtelse till skjutfält af en del af kronoparken Götaström i Tofteryds socken, Östbo härad af Jönköpings län,

n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om beviljande af ett extra anslag för år 1897 till gymnastiska centralinstitutet,

n:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godkännande af uppgjordt förslag i fråga om uppförande vid Kristinehamns hospital för Vermlands läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuke, och

n:o 54, i anledning af väckt motion om åtgärder för vissa förändringar inom riksdagshuset,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Låneunderstöd för ny reglering af Mariestad.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 29 sistlidne april och den 1 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af statsbidrag för ny reglering af viss del af Mariestad i följd af den staden år 1895 öfvergångna brand.

Herr Wijk: Jag har icke kunnat ansluta mig till utskottets förslag, då jag för min del funnit, att utskottet alltför styfmoderligt behandlat Mariestad.

I den kongl. propositionen föreslås anvisande af ett statsunderstöd af tillhopa 150,000 kr., deraf 50,000 kr. såsom anslag utan återbetalningsskyldighet och 100,000 kr. såsom lån räntefritt i fyra år. Detta skulle göra ett statsbidrag af omkring 60,000 kr. Nu har utskottet föreslagit att helt och hållet stryka anslaget och i stället lemna ett lån på 150,000 kr. räntefritt i fyra år, således ett statsbidrag af 21,600 kr. i stället för 60,000 kr. För min del skall jag instämma med utskottet deri, att man icke bör jemföra den olycka, som öfvergått Mariestad med de större eldsvådor, som öfvergått t. ex. Söderhamn, Luleå och Umeå. Jag vill likväl upplysa om att Söderhamn fick ett anslag af 60,000 kr. och ett lån på 200,000 kr., således ett direkt statsbidrag af 110,000 kr., Luleå i anslag 50,000 kr., i lån 100,000 kr., i statsbidrag 66,000 kr., Umeå i anslag 75,000 kr., i lån 200,000 kr., i statsbidrag 107,000 kr. Men deremot vill jag i detta afseende jemföra Mariestad med Strömstad och Hudiksvall. Staten lemnar ju egentligen

bidrag för åvägabringande af stadsregleringar. Kostnaden för stadsregleringen i Strömstad gick upp till 175,000 kr., i Mariestad till 210,000 kr. Strömstad fick ett statsanslag af 30,000 kr. och ett lån på 50,000 kr., således ett statsbidrag af 52,500 kr., då Mariestad endast skulle få 21,600 kr. Hudiksvall fick intet anslag, men ett lån på 200,000 kr., således ett bidrag från staten af 45,000 kr. Jemför man nu Hudiksvalls regleringskostnad, 270,000 kr., med samma kostnad för Mariestad, 210,000 kr., blir det samma förhållande som fem till fyra. Jemför man deremot Mariestad med Strömstad i detta afseende, finner man, att regleringskostnaden var betydligt mindre i Strömstad; der uppgick den till endast 175,000 kr. Det vill derför synas mig, som man varit ganska njugg mot Mariestad.

Låneunderstöd för ny reglering af Mariestad. (Forts.)

Jag skulle naturligtvis helst hafva önskat bifall till Kongl Maj:ts förslag, men då jag anser, att detsamma icke har någon utsigt till framgång, har jag endast velat göra den ändringen, att lånet beviljas räntefritt i 7 år, d. v. s. till 1903 års slut, hvilket motsvarar ett statsbidrag af 37,800 kr.

Man har inom utskottet icke tagit hänsyn till de ekonomiska förhållandena i städerna. I Hudiksvall t. ex. uppgår bevillningen till staten till 14,400 kr., i Mariestad endast till 8,115 kr., och Hudiksvall har 4,500 invånare och Mariestad endast 3,411. Jag skulle kunna erkänna, att skatterna i Mariestad för närvarande icke äro höga, men det är alldeles uppenbart, att då af fastigheterna, som äro taxerade för tillsammans 1,786,400 kr., nedbrunnit fastigheter till ett taxeringsvärde af 523,000 kr., och då af 119 personer bland invånarne, som bodde inom den nedbrända delen af staden, skatt erlagts för en beräknad inkomst af tillsammans 129,000 kr. — det är uppenbart, säger jag, att bevillningen skall sjunka och kommunalskatten stiga högst betydligt.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag att få yrka den förändring i utskottets förslag, att i 3:e punkten insättas, i stället för orden *till 1900 års slut*, orden *till 1903 års slut.*

Herr Tamm, Hugo: Det resultat, hvartill statsutskottet i denna fråga kommit, grundar sig egentligen på en jemförelse med de mest likartade från de städer, som fått del af dylik hjelp från staten. Man kan nemligen svårligen jemföra detta fall med de stora norrländska eldsvådorna, hvilka också af den siste talaren erkändes hafva varit betydligt större. Hudiksvall är det fall, som närmast öfverensstämmer med det här föreliggande, och utskottet har för sin del icke funnit rätt, att man skulle i detta fall sträcka sig längre än då i hjelpsamhet, ty af handlingarna framgår alldeles tydligt, att ställningen för Mariestad är betydligt bättre, än hvad den var för Hudiksvall. Sålunda uppgingo, såsom herrarne kunna se af betänkandet, kommunalutskylderna i Mariestad till, kan man säga, ringa belopp, kommunalskatten för innevarande år till 1,80 och till kyrka och presterskap till 1,49, under det att samma utskylder redan 1880 uppgingo för Hudiksvall, kommunalskatten till dubbelt belopp, 3,35 för man och 2,60 för qvinna, oberäknadt aflöning till presterskapet. Då man som skäl för statshjelp angifver stadens stora skuldsumma, får man ej glömma, att helt naturligt skulden kan vara stor, derför att uttaxeringen hållits låg.

Låneunderstöd för ny regleering af Mariestad. (Forts.)

Med blicken härpå kan man ingalunda säga, att Hudiksvall var i bättre, utan bestämdt i sämre förhållanden, än hvad fallet är med Mariestad. I utskottet saknades ej röster, som vid frågans behandling principielt ifrågasatte, huruvida staten fortfarande skulle lemna något bidrag alls till dylika regleringar. Mariestad har dock, i jemförelse med hvad Hudiksvall fått, af utskottet föreslagits erhålla samma räntefrihet på samma tid som Hudiksvall, men det är en betydlig skilnad för Mariestad, om den nu får betala ränta efter 3,6 procent i stället för, såsom Hudiksvall fått och fortfarande får göra, efter 5 procent. Det är således icke blott räntebeloppet, som skänkes efter, utan man måste äfven taga i betraktande, att det blir en betydligt mindre ränta som kommer att betunga Mariestad, än hvad fallet varit med Hudiksvall.

Under sådana förhållanden synes det mig, som om utskottet stält kyrkan så midt i byn som möjligt, och att det *anslag*, som faktiskt ligger i räntefriheten, samt den låga räntefoten, 3,6 procent, är ett ganska vänligt bemötande af denna framställning.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Stråle: Till ytterligare stöd för det yrkande, herr Wijk framstält, och emot herr Tamms anförande ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att Hudiksvall är ett ganska lifligt samhälle med, såsom det vill synas, temligen vacker framtid; och att utskylderna der blifvit betydliga, ligger i sakens natur. Så är icke förhållandet med Mariestad, som är belägen vid en bibana från Sköfde, i en afkrok; och det är svårt nog för staden att hålla sig uppe på den punkt, der den nu står. Såsom exempel ber jag att få nämna, att det mött nästan oöfvervinneliga svårigheter att sälja hus i Mariestad. Jag vet åtminstone ett fall, då man bjudit ut hus i många år, utan att man lyckats finna köpare. Jag tror derför, att jemförelsen mellan Hudiksvall och Mariestad icke är fullt lämplig.

Jag anhåller att få instämma i hvad herr Wijk anfört och yrkat.

Herr Wijk: Herr Tamm yttrade, att Hudiksvall får betala 5 procent, då Mariestad endast skulle betala 3,6 procent. Det är mycket rigtigt, men man skall väl egentligen taga hänsyn till hvad staten offrar. Nu kostar det icke staten mer än 3,6 procent, då bör staten icke heller taga mer.

Jag kan icke finna någon rättvisa uti, att staten lemnar Mariestad endast 21,600 kronor, då Hudiksvall fått 45,000 kronor och Strömstad 52,500 kronor.

Dessutom ber jag att få påpeka, att Hudiksvall är en liflig handelsstad. Dess export utgör 21 millioner för trävaror och dess import 3 millioner. Mariestad deremot har vida ogynsammare läge och kan härutinnan icke ställas i jemförelse.

Herr Tamm, Hugo: Att påstå, att Hudiksvall är ett så framåtgående samhälle, måste bero af brist på kännedom om sakförhållandena på platsen. Dess affärer röra sig egentligen omkring ett trävarubolag, som finnes der, och jag tror icke, att man kan säga, att någon stor affärsverksamhet existerar der, utan snarare skulle jag vilja påstå, att

Låneunderstöd för ny reglering af Mariestad. (Forts.)

Hudiksvall förr hotar att gå tillbaka än framåt. Det är således egentligen på detta trävarubolag, som Hudiksvall har att lefva. Mariestad är deremot residensstad och har dessutom bestämdt flera inkomster att draga på än den andra. Dessutom vill jag ännu en gång mot herr Wijk påpeka den billiga räntan 3,6 procent, då Hudiksvall är tvunget att betala 5 procent.

Mariestads skuldsumma har till stor del uppkommit i och för rent produktiva företag, såsom 30,000 kronor för en qvarn, af hvilken staden har god inkomst, 50,000 kronor för aktier i en jernväg samt för sådana anläggningar som vattenledning för 100,000 kronor, hvilket allt lärer vara oberördt af eldsvådan. Hvad har Hudiksvall mot detta? När man motiverar hjelp på grund af skuldsummor, tror jag, att man bör se efter, om det finnes någon motsvarande valuta, samt huruvida penningarne äro placerade produktivt.

Jag tycker icke, att det här föreligger så ömmande omständigheter, och bestämdt haltar jemförelsen med Hudiksvall i afseende å de båda städernas utvecklingsförmåga.

Friherre Klinckowström: Liksom kammarens öfriga ledamöter deltager jag lifligt i den stora olycka, som genom eldsvådan träffat detta samhälle. Jag tycker verkligen, att herr Wijks anhållan om den lilla förändringen rörande lånets återbetalning, som belöper sig till endast 3 år, är så billig, att oaktadt jag i denna kammare torde vara känd för att vara kammarens störste rikshushållare, kan jag icke neka mig nöjet att i denna fråga vara af olika åsigt med den siste ärade talaren, sjelf ledamot af statsutskottet, ett utskott, som — såsom vi litet hvar veta — just icke är kändt för alltför stor hushållning med statens medel, och jag får således varmt förorda den förändring i utskottets förslag, som af herr Wijk blifvit påyrkad.

Herr Philipson: Äfven jag skulle önska få till protokollet antecknadt, att jag yrkar bifall till herr Wijks reservation. Jag gör det af flera skäl, men hufvudskälet för mig är, att, då en olycka nu öfvergått Mariestad och enskilda personer hafva skyndat att i sin mån söka afvärja följderna häraf, det synes mig rätt och billigt, att staten äfven söker lindra de bekymmer och svårigheter, som genom denna eldsolycka uppstått för Mariestad och dess invånare. Visserligen har utskottet icke satt sig emot en sådan hjelp, men de, som hittills försvarat utskottets mening, tyckas hafva utgått från grundsatsen af en jemförelse mellan hvad som lemnades till Hudiksvall och hvad utskottet anser böra lemnas till Mariestad. För mig deremot synes jemförelsen med Hudiksvall icke vara af den betydelse, att hvad som då bestämdes om det utgående statsunderstödet skall anses såsom ett prejudikat eller, om jag så får säga, fastslagen lag, ty omständigheterna böra i hvarje fall få gälla, och endast derför, att till Hudiksvall gifvits så eller så mycket, bör väl icke följa af sig sjelft, att Mariestad skall hafva så och så mycket. Man har här framhållit den billigare räntan, hvartill Mariestad skulle få sitt lån, än Hudiksvall den fick, men jag får säga, att för denna lägre räntesats behöfver den icke tacka staten, ty på samma vilkor kunde det lätt få lån hos enskilde. Det enda, vi hafva

Låneunderstöd för ny reglering af Mariestad. (Forts.)

att fästa oss vid, är tiden för den räntefrihet, som statsutskottet tillstyrker, men som herr Wijk önskar få förlängd. Jag hemställer då till herrarne, huruvida, när nu Mariestad till följd af sitt läge och öfriga förhållanden har mycket svårt att i dessa tider gå framåt under den rådande täflan med andra städer, hvilka genom många förhållanden hafva det för sig bättre ställdt, det kan vara skäl att pruta på det af reservanten till Mariestad föreslagna statsunderstödet. Jag kan för min del icke finna det och ber således att få yrka bifall till den af herr Wijk afgifna reservationen.

Herr Billing: Då så många talat emot utskottets förslag, synes det mig, som om någon mer än ordföranden för riksgäldsafdelningen borde försvara detsamma.

Ingen lärer i allmänhet vilja misstänka mig för att icke mycket gerna rösta för understöds beviljande åt enskilda och samhällen, som träffats af olycka, men då jag satte mig in i frågan och hörde diskussionen i statsutskottet, kom jag till en bestämd öfvertygelse, att statsutskottets förslag verkligen är billigt. Om man i alla fall beviljar en större summa, än statsutskottet föreslagit, kommer man troligen att gå längre, än man en annan gång vill gå. Till de skäl, herr Tamm anförde, vill jag lägga ett, som från Andra Kammarens ledamöters sida betonades med mycken styrka och, synes det mig, icke utan fog, och som för dem motiverade deras uppfattning, att den kongl. propositionen kanske snarast borde afslås. Enligt deras åsigt kunde det nemligen sättas i fråga, huruvida man ännu bör fortsätta att lemna statsbidrag till understöd åt städer, som härjats af eldsvåda, under det sådant alldeles icke ifrågasättes i afseende på landet. Det funnes dock landtkommuner, som i det afseende, här är på tal, äro likstälda med städerna och kunna träffas af eldsvådor lika ödeläggande som dessa småstäder. Dessa städer hafva samma tillgång som landsbygden att brandförsäkra sina hus, och den fördel, städerna i allmänhet hafva af en omreglering, är så stor, att dess genomförande icke är något talande skäl för att staten mellankommer och bidrager. Det synes mig icke kunna frånkännas detta från andra sidan anförda skäl ett visst berättigande, och då det icke torde vara anledning att, när denna mening är kompakt i Andra Kammaren, åvägabringa en gemensam votering i ärendet, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström, Carl: Jag skall bedja att få instämma med herr Wijk.

Jag anser jemförelsen med Hudiksvall icke öfvertygande, och jag tror, att det är ganska svårt att på fri hand göra en uppskattning af tvenne städers resurser och framtida utsigter. Den framställning, som gjorts från sjelfva orten, synes mig fullkomligt bevisande för att den förmån, som herr Wijk här påyrkat, måtte beviljas.

Herr Wijk: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång tager kammarens tid i anspråk, men jag kan icke underlåta att besvara herr Billings anförande.

Den ärade talaren nämnde, att det kunde blifva fråga om, huru-

vida från landskommuner till Riksdagen inkomna likartade ansökningar borde bifallas; men denna jemförelse synes mig icke vara rigtig, ty på landet äro kommunerna, såsom vi känna till, icke underkastade omregleringar som städerna. Om det brinner på landet, äro byggnaderna der brandförsäkrade, liksom i städerna, men jorden, som skall bära skatten, finnes qvar. Jemförelsen mellan land och stad i detta fall synes mig derför icke hållbar.

Låneunderstöd för ny reglering af Mariestad. (Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemstält skulle bifallas, dels ock, af herr *Wijk*, att utskottets hemställan måtte bifallas med den ändring, att uti det under 3) upptagna vilkoret skulle införas orden »till 1903 års slut» i stället för »till 1900 års slut».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af herr Wijks förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i sitt utlåtande n:o 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, att uti det under 3) upptagna vilkoret införas orden »till 1903 års slut» i stället för »till 1900 års slut».

Omröstningen företogs, och vid dess slut, sedan jemväl den förseglade sedeln öppnats, befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 54.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta stats- och lagutskottets den 29 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af väckta motioner rörande folkskolelärares aflöning.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Mom. a).

Ang. ett andra ålderstillägg för folkskolelärare.

Herr Ölander: Jag har icke något att anmärka emot utskottets kläm i punkten a), men så mycket mer mot de motiv, hvarpå utskottet stöder densamma.

Ang. ett andra ålderstillägg för folkskolelärare. (Forts.)

Utskottet säger: »utskottet håller före, att, derest ett andra ålderstillägg skulle införas, denna förmån icke borde tillkomma samtlige ordinarie lärare, utan i hvarje särskildt fall göras beroende af för handen varande omständigheter». Vidare anser utskottet, att lärarne icke skulle erhålla detta lönetillägg förrän efter 15 års tjenstgöring, och slutligen vill utskottet, att kommunerna skola bidraga till detsamma. Det kan icke förnekas, att den lön, folkskolelärarne för närvarande åtnjuta, och som närmast är att förlikna vid en dränglön, icke kan vara tillräcklig för lifvets uppehälle. Äfven om de kommit i åtnjutande af det första lönetillägget, uppgår den kontanta lönen icke till mer än 700 kronor. Dessa lärare äro derför att anse såsom de sämst aflönade af alla tjenstemän i riket, och dock är deras uppgift icke ovigtig och deras arbete kanske ett af de tyngsta. Man kan ju icke tänka sig något vigtigare värf än att åt det uppväxande slägtet meddela den undervisning, som skall utgöra grunden för det sätt, hvarpå den blifvande mannen och qvinnan kommer att fatta sin uppgift såsom medborgare och samhällsmedlem. Det är således staten, som på sätt och vis af denna undervisning drager den största fördelen; och det är derför icke mer än billigt, att staten härtill bidrager på ett verksammare sätt än hittills. Såsom skäl, hvarför icke alla lärare skulle få åtnjuta det andra ålderstillägget, påpekar utskottet, att »ett ej obetydligt antal folkskolelärare jemte denna tjenst bestrida befattningar, hvarigenom de bereda sig en biförtjenst till sådant belopp, att vederbörande församlingar icke kunna känna sig uppfordrade att bidraga till ett andra ålderstillägg». Men det är väl just detta, som man bör försöka förekomma; det är alldeles nödvändigt, att folkskolelärarne egna all sin verksamhet, all sin kraft och all sin tid åt sin vigtiga uppgift. Detta är under nuvarande förhållanden, och med den ringa lön, de nu åtnjuta, alldeles omöjligt. De måste förskaffa sig biförtjenster för att derigenom fylla, hvad som fattas i deras existensmedel. Synnerligast i Norrland, der lifsförnödenheterna äro dyrare än annorstädes, kan icke en ensam person, än mindre en familj, äfven med iakttagande af den största sparsamhet, bereda sig en knapp bergning på dessa ringa löneinkomster. Skolläraren måste af den tid och det arbete, som borde egnas ensamt åt skolan, undandraga en del för att skaffa sig extra inkomster. Att såväl skolan som undervisningen skall lida deraf, är uppenbart. Det är således enligt min åsigt af största vigt, att *alla* folkskolelärare utan undantag komma i åtnjutande af detta andra lönetillägg samt att de icke behöfva vänta derpå i 15 tjenstår. Hvad åter angår, att staten skulle vidkännas hela bidraget, så får jag säga, att staten i de flesta andra länder vårdar sig mycket bättre än vi om folkupplysningen och i förhållande till sina tillgångar dertill anslår mycket större belopp än vi. Man kan icke gerna lägga den härför erforderliga afgiften på de af så många andra och stora utskylder hårdt betungade kommunerna. Men staten, som för närvarande befinner sig i lysande ekonomiska omständigheter och af sina öfverskott har gifvit anslag till så många andra ändamål, som, huru nyttiga och behöfliga de än må vara, knappast kunna vara mer behjertansvärda och gagneliga än detta, staten, säger jag, bör icke undandraga sig att af sina millionöfverskott använda denna jemförelsevis ringa summa till

ett ändamål, som bör ligga hvarje stat om hjertat, nemligen folkbildningens befrämjande.

Ang. ett andra ålderstillägg för folkskolelärare. (Forts.)

Jag kan naturligtvis, då jag är med om sjelfva klämmen, icke hafva något yrkande att framställa.

Herr Billing: Då den siste talaren icke gjorde något yrkande, kunde det kanske vara öfverflödigt att försvara utskottets hemställan, men då i detta fall tydligen en synnerlig vigt ligger på motiveringen, och talaren kritiserade principer, som utskottet i denna motivering velat fastslå, anser jag mig böra med några ord bemöta hvad han sade.

Inom utskottet var enigheten ganska stor rörande detta ärende; man var enig derom, att folkskolelärarnes löneförhållanden i många fall behöfva förbättras. Man var också enig uti att icke vilja gå in på motionärens förslag derom, att staten ensam skulle betala det eventuella ålderstillägget. Samma grunder, som bevekte Första Kammaren att nyss utan diskussion bifalla utskottets hemställan om afslag å motionen rörande kofodret, lära väl också göra, att kammaren icke anser staten ensam böra betala ålderstillägget.

Nu har emellertid den föregående talaren klandrat, att utskottet har i sin motivering förordat, hvad jag kan kalla ett fakultativt ålderstillägg, men deremot afrådt ett obligatoriskt eller, med andra ord, icke tillrådt, att alla lärare skulle vara bestämdt berättigade till detta andra ålderstillägg, utan att det skulle bero på de särskilda förhållandena i de särskilda fallen. Eller, för att formulera saken noggrannare, det man vill förorda, det är, att om en församling beslutat tilldela en folkskolelärare efter femton års tjenstgöring ett andra ålderstillägg, skulle församlingen ega att härtill få bidrag af staten efter samma norm, som nu gäller i fråga om det första, d. v. s. $^2/_3$.

Framställningen om ett nytt ålderstillägg motiveras af *behofvet* för våra lärare. Men det var för utskottet klart, att detta behof icke föreligger i alla enskilda fall. Utskottet kunde icke anse, att lärarinnorna skulle vara i behof af detta andra ålderstillägg, då lärarinnorna icke hafva någon annan att sörja för än sig sjelfva. Derför ville utskottet inskränka området för det andra ålderstillägget till de manliga lärarne. Vidare ansåg utskottet, att det icke vore rätt lämpligt att bestämma, att det andra ålderstillägget skulle erhållas efter 10 års tjenstgöring, utan det vore lämpligare, att det erhölles efter 15 år. Detta icke blott på grund af den besparing, som derigenom bereddes staten och kommunerna, utan också derför, att, då en folkskolelärares tjenstetid, för att han skall blifva helt pensionsberättigad, är 30 år, man ansåg det vara lämpligast, att det sista ålderstillägget förlades midt i hans tjenstgöringstid.

Så ansåg utskottet också, att åtskilliga folkskolelärare hafva sådana biförtjenster, att man icke kan säga, att behofvet af det andra ålderstillägget är synnerligen trängande. Sådana biförfjenster hafva de på olika vägar. De förena med sin tjenst t. ex. klockare- och organistbefattning, de hafva särskildt arfvode såsom slöjdlärare etc. Dertill kommer, att åtskilliga hafva äfven andra befattningar, som gifva dem ofta ganska afsevärda inkomster, befattningar, som icke sammanhänga med skolan. Nu sade den siste talaren, att detta är skadligt och något som bör undvikas, och han framstälde

Ang. ett andra ålderstillägg för folkskolelärare. (Forts.)

såsom en axiomatisk sats, att det mest önskvärda skulle vara, att folkskolelärarne aldrig befattade sig med någonting annat än sin skola. Denna sats anser jag vara så litet axiomatisk, att jag tvärtom tror den vara bestämdt origtig. Enligt min förmening är det så långt ifrån att det är helsosamt för våra folkskolelärare att icke hafva med något annat att göra än med sin folkskola, att det tvärtom är för dem och för skolan nyttigt, att de hafva något annat vid sidan. Det gäller icke allenast om dem, kanske dock något mera om dem än om många andra, utan äfven om oss allesammans, att det är för oss ganska helsosamt och för vår egentliga befattning helsosamt, att vi hafva hvad jag vill kalla ett bredvidgöra. Jag tror, att det är ett behof hos den menskliga naturen och det bereder en nödvändig och helsosam omvexling, att man icke allt igenom och ideligen, dag för dag, år efter år sysselsätter sig med blott en och samma sak. Detta gäller nu också om folkskolelärarne. Det är för dem ganska helsosamt att hafva något annat omvexlande, dock naturligtvis ej allt för mycket intresse och kraft slukande arbete, än detta repeterande af samma undervisning år efter år inom småkurser. Då nu folkskolelärarne slutligen kunna hafva och, enligt min tanke, böra hafva något annat bredvidgöra, och härigenom kunna bereda sig extra inkomster, så anser jag, att det icke kan sägas *i alla fall* vara behöfligt med ett andra ålderstillägg.

Dertill kommer slutligen, att det kanske icke saknar sitt värde, att församlingarna hafva denna rättighet att icke bevilja detta andra ålderstillägg i alla händelser. Det kan finnas lärare, som icke deraf gjort sig förtjenta och som derför icke med detta böra uppmuntras eller som behöfva i denna vinkande uppmuntran se en maning att iakttaga rättelse i åtskilliga fall.

Väl inser jag, att der kan blifva åtskilligt bryderi, då församlingarna skola tillämpa denna fakultativa rätt, som utskottet vill skänka dem, men jag tror dock, att i det stora hela äro dessa bryderier af mindre fara, än det skulle innebära att gå motionärernas framställning mera till mötes, än utskottet i sin motivering har velat göra.

Det förekommer mig, som om, beträffande detta andra ålderstillägg, i alla händelser det vore rigtigare att iakttaga samma försigtighet och gå samma väg, som man har gjort beträffande det första ålderstillägget, hvilket till en begynnelse ställdes såsom fakultativt. Sedan kan en ny framställning göras, om förhållandena gestalta sig så, att man anser sig böra gå öfver till det obligatoriska. Detta är nu den åskådning, som jag gjort gällande inom utskottet och som utskottet, för sin del, också har accepterat. Jag tror, att den är rigtig och att derför äfven motiveringen i utskottets förslag förtjenar erkännande.

Jag yrkar således bifall till den af utskottet gjorda framställningen.

Herr Lybeck: Då jag inom utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga, ber jag att i korthet få yttra några ord. Jag lofvar, att det skall blifva helt kort.

Innan denna fråga förekom inom utskottet, hade jag sökt inom den ort, jag representerar, från tillförlitligt håll göra mig underrättad om huru folkskolelärarnes ekonomiska ställning der förelåg. Jag har från åtskilliga håll fått upplysningar härutinnan, och resultaten hafva

varit, att hvad beträffar dem, som äro gifta och hafva familj och äro hänvisade att uteslutande lefva af sin lön, utan några biinkomster, der är den ekonomiska ställningen klen, ja, i vissa fall rent af bekymmersam. Jag lemnar derhän, huruvida det kan vara för skolan lämpligt att tvinga skolläraren att för sin ekonomiska existens sysselsätta sig med uppdrag af hvarjehanda slag, men visst är, att nödgas en skollärare arbeta under ekonomiska bekymmer för det dagliga uppehället, då för han icke skolan längre framåt, då uträttar han ett i sanning klent arbete.

Ang. ett andra ålderstillägg för folkskolelärare. (Forts.)

Jag skulle helst önskat bifall till motionen, men då jag icke såg någon utsigt att vinna framgång härför inom utskottet, ber jag nu att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fehrman: Icke heller jag har någon anmärkning att göra mot utskottets kläm, men det är en punkt i motiveringen, som jag, för min del, icke kan finna mig uti. Utskottet säger, att löneförhöjning för *hela* folkskolepersonalen icke är af behofvet påkallad, och menar särskildt, att lärarinnornas aflöningar redan nu i allmänhet är tillräcklig. Jag kan, för min del, icke instämma deruti. Det är väl *arbetet*, som man gifver betalning för, och om tillfälligtvis, af en eller annan orsak, vare sig en lärare eller en lärarinna är i den ekonomiska ställning, att det för ekonomiens del icke är absolut nödvändigt att få den ifrågasatta löneförhöjningen, så bör väl den omständigheten, hurudan en lärares och en lärarinnas enskilda ekonomi är, icke inverka på den betalning, som man är skyldig för det arbete, som utförts.

En ärad talare har erinrat om att det kan vara nyttigt att hafva någonting att »göra bredvid», att det kan vara nyttigt såsom en omvexling och i flera andra afseenden. Jag vill nu icke bestrida detta, men jag tror likväl, att påståendet bör mottagas med urskilning. En sak är att hafva någonting bredvid att skaffa såsom en omvexling, och en annan sak är att vara nödgad för sin ekonomiska existens att hafva någonting bredvid att skaffa. Det förra kanske kan vara nyttigt, det senare tror jag, för min del, icke kan verka annat än till skada.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Boström, Filip: Af det utlåtande, som kommit Riksdagens ledamöter till handa ifrån en större del af landets folkskoleinspektörer, framgår otvetydigt nödvändigheten deraf, att ett andra ålderstillägg tilldelas folkskolelärarne i allmänhet. Man kan väl förstå, att med den utredning, som föreligger i motionerna, och med den korta tid för deras behandling, som utskottet haft att tillgå, utskottet icke kunnat komma till annat slut, än hvad här föreligger. Jag har emellertid, på samma gång jag uttalar önskvärdheten, att någonting göres i det syfte, som motionärerna framstält, endast velat göra en anmärkning emot en del af motiveringen, den anmärkning nemligen, om icke det andra ålderstillägget skulle kunna komma dem till del förr, än de tjenstgjort i 15 år. Nu har sammansatta utskottets ordförande förklarat anledningen härtill vara dels besparingshänsyn och vidare, att läraren efter 15 års tjenstgöring tjenstgjort hälften af den

Ang. ett andra ålderstillägg för folkskolelärare. (Forts.)

tid, som han är skyldig tjenstgöra för att uppnå pension, nemligen 30 år.

Hvad nu besparingshänsyn beträffar, så bör man naturligtvis icke tänka alltför mycket derpå, för så vidt saken i och för sig är nödvändig och nyttig; och hvad sjelfva tiden angår, så anser jag, för min del, att det icke finnes något motiv för att ändra den tid, som redan är fastställd för första ålderstillägget eller 5 år, att ändra denna tid för det andra ålderstillägget till 15 år. I allmänhet uppbäres ju ålderstillägg hvart 5:te år. Så åtnjuta t. ex. elementarlärarne sina ålderstillägg efter 5 års tjenstgöring. Hvarför skall man nu, då man börjat på samma vis för folkskolelärarne, slå in på en annan väg i afseende å deras andra ålderstillägg? Det synes mig icke hålla i hop. Jag kan icke annat än beklaga, att denna passus föreligger i utskottets motivering.

Jag har naturligtvis ingenting annat att yrka än bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson: Det är dels med fästadt afseende på det sammansatta utskottets motivering, som jag ber att få säga några ord, och dels med fästadt afseende på hvad en högt ärad talare i denna fråga nyss yttrade angående de grundsatser, som man anser borde göra sig gällande vid frågans utredning eller slutliga framläggande för Riksdagen.

För min del tillåter jag mig uttala den uppfattning, att det sammansatta utskottet skulle måhända hafva handlat mera principrigtigt, om det uppskjutit med motiveringen så mycket som möjligt, till dess frågans utredning förelåge. Det är visserligen sant, att då Kongl. Maj:t skall låta göra en utredning i en fråga, kan Kongl. Maj:t behöfva del af de åsigter, som hafva uttalats i samma fråga inom Riksdagen. Men det är likaledes klart, att de principer, som skola göra sig gällande vid en sådan utredning, äro mycket svåra att på förhand kunna bestämma. Det synes mig sålunda, hvilket likaledes förut har anmärkts, som om utskottet gått saker och ting kanske något i förväg.

På samma gång jag villigt erkänner, att folkskolelärarne — och jag skulle vilja fråga: hvarför icke också folkskolelärarinnorna — behöfva en förbättring i sina löner, på samma gång är det väl alldeles tydligt, att denna förbättring bör, så vidt omständigheterna sådant medgifva, ställas så, att det icke blir att gifva med den ena handen och taga tillbaka med den andra. Skola kommunerna eller skall Kongl. Maj:t — det blir en annan fråga, som sedermera kommer att bestämmas — vid afgörandet om löneförbättringar taga i öfvervägande vare sig skollärarnes eller lärarinnornas ekonomiska ställning för det fall, att de hafva t. ex. en enskild förmögenhet, eller undersöka, hvilka biinkomster de hafva vid sidan om sin skollärarelön, och fästa det afseende vid denna undersökning, att man derpå skall basera en förbättring af deras löner eller ett afslag, så fruktar jag, att man kastar sig in på ett område, som blir mycket svårt att i sina detaljer tillämpa.

Här har förut anmärkts, att det är *arbetet*, som skall aflönas, och

deri instämmer jag fullkomligt. Ar det en skollärares rätt att få, under vissa förhållanden, sin lön något förbättrad, så må denna rätt icke tagas ifrån honom genom att fästa afseende vid sådana tillfälliga omständigheter, som kunna föra de beslutande in på godtycklighetens område.

Ang. ett andra ålderstillägg för folkskolelärare. (Forts.)

Jag vill visserligen, i likhet med den antydde högt ärade talaren, erkänna, att det kan vara nyttigt att hafva något arbete vid sidan af sin verkliga och närmaste kallelse, och detta arbetes utförande kan, förmodar jag, ofta bero på den personliga ställning eller den enskilda förmåga, som vederbörande besitter för att kunna utföra dels sitt ordinarie och dels sitt extra arbete. Men att dessa omständigheter skulle hindra honom ifrån att uppbära sin ordinarie lön, då han är antagen för att sköta sitt ordinarie arbete och är antagen under de förutsättningar, som äro nödvändiga för att kunna få en sådan syssla, det tror jag vara en grundsats, svår, om icke omöjlig, att tillämpa.

De skäl, som tala för en löneförbättring åt dessa lärare och lärarinnor, äro dessutom så i ögonen fallande, att man verkligen icke, synes det mig åtminstone, bör kunna sätta i fråga en vägran på grund af sådana tillfälliga omständigheter, som här äro framstälda i motiveringen till utskottets betänkande i denna punkt. Man får icke glömma, hvilken lön dessa lärare och lärarinnor hafva. Den är ovedersägligen för liten, hvilket också af alla erkännes. Den är för liten icke blott med fästadt afseende på deras arbete, som kanske är det vigtigaste, men den är för liten äfven med afseende på de förändrade konjunkturer, som för närvarande råda. Penningvärdet faller, räntesatserna falla och skolläraren måste dock följa med sin tid och skaffa sig sådana förnödenheter, som erfordras, äfven om det kostar honom mera, än förut varit fallet.

Då man derjemte besinnar den vigtiga plats, skollärarne och lärarinnorna hafva i samhället och hvilket stort inflytande deras undervisning utöfvar på det uppväxande slägtet, synes det mig vara klart och tydligt, att den tillökning i lönen, som kommer att beviljas dessa lärare — och hvarför icke äfven lärarinnorna, jag upprepar det — lemnas dem med fästadt afseende på de förhållanden, som föreligga beträffande dem såsom lärare och de der äro utsedda att sköta de sysslor, som äro dem anförtrodda.

Jag har naturligtvis icke något särskildt yrkande att framställa, utan ber att få instämma i det slut, hvartill utskottet kommit, med ogillande af de åsigter, som i motiveringen äro uttalade, utan att jag dock vill till herr talmannen framställa något yrkande i detta hänseende.

Herr Larsson: Jag har icke hört annat, än att alla de, som uppträdt, yrkat bifall till utskottets förslag, men de flesta hafva haft anmärkningar emot utskottets motivering. Jag har begärt ordet för att gifva till känna, att jag också kommer att yrka bifall till utskottets förslag, och jag gör det just derför, att en sådan motivering som denna föreligger för utskottets hemställan. Utan en dylik motivering skulle jag icke varit med om att bifalla utskottets förslag, om det nemligen afsett ett rent bifall till motionärernas framställning. Det lär väl,

Ang. ett andra ålderstillägg för folkskolelärare. (Forts.)

såsom också påpekats, vara alldeles nödvändigt, att det måste i första rummet bero på vederbörande eller församlingarna, huruvida de vilja gifva ett ytterligare ålderstillägg åt skollärarne, och att detta således icke blir obligatoriskt. Jag medgifver mycket villigt, i likhet med öfriga talare, att i många fall är det af behofvet påkalladt, att en löneförbättring för folkskolelärarne kommer till stånd, men att göra den obligatorisk, så att alla skola hafva den, derom vill jag, för min del, icke vara med. Det är icke obekant, åtminstone för en stor del af herrarne, hurusom skollärare numera finnas — och en sorglig erfarenhet deraf från åtskilliga ställen gifves — som sköta sina skolor, snart sagdt, som en bisak, under det att de sjelfva blifva politiska agitatorer i radikalismens tjenst, de der vilja upplösa både stat och kyrka, stiftande missnöje och fiendskap mellan alla. Skall då församlingen vara tvungen att gifva en sådan lärare en lönetillökning, då den ingenting högre önskar än att vara qvitt en sådan upprorsstiftare, som oftast möter stora svårigheter. Huru mycket ondt, han än gör inom församlingen, måste denna hafva honom qvar och tvingas att gifva honom ålderstillägg på köpet. Det är någonting högst orimligt, efter mitt sätt att se saken. Jag ber derför att till alla delar få instämma i den motivering, som utskottet här framstält och som närmare blifvit utredd af afdelningens ordförande. För öfrigt anhåller jag om bifall till utskottets betänkande.

Grefve Hamilton: Blott ett par ord. Jag ber få ansluta mig till dem, som anse, att en löneförbättring för folkskolelärarne är synnerligen nödvändig. Deras ansvarsfulla kall att uppfostra det uppväxande slägtet gör, att de böra hafva en oberoende ställning, hvilket de nu i många fall sakna.

Jag har egentligen begärt ordet får att påpeka ett förhållande, som synes mig värdt uppmärksamhet. Mången påstår, att skollärarens aflöning är tillräcklig. Vi veta alla, att deras lön uppgår till 600 à 700 kronor, jemte kofoder, fri bostad och vedbrand. Jag har händelsevis i min hand reglementet för riksbanken och ser af detsamma, att vaktbetjeningen vid riksbanken i Stockholm har, efter 10 års tjenstgöring, 1,400 kronor i årlig aflöning, samt i Göteborg 725 kronor i lön utom fri bostad och eldbrand. Jag hemställer till eder, mine herrar, om det ligger någon rättvisa uti att en skollärare i många fall har mindre lön än en vaktbetjent. Det är ingalunda min åsigt, att lönen för dessa senare bör nedsättas, men synes mig rättvisan kräfva, att skollärarne, som måste uppehålla sig 4 år vid ett seminarium, borde erhålla högre ersättning för sitt arbete, än som nu är förhållandet. Vill man hafva en bra skollärarecorps, måste man vara beredd att aflöna den ordentligt.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Rodhe: Jag hade icke trott, att någon diskussion skulle utspinna sig rörande denna fråga, då jag tagit för gifvet, att samtliga ledamöter i denna kammare gerna unna vår folkskolelärarecorps den föreslagna löneförbättringen. Ingen har heller gjort något yrkande på afslag å utskottets betänkande, men några anmärkningar hafva fram-

Ang. ett andra ålderstillägg för folkskolelärare. (Forts.)

stälts mot motiveringen, hvilken i några punkter blifvit klandrad af ett par talare. Jag beder då äfven att få framställa en sådan anmärkning, och den sammanfaller helt och hållet med herr Boströms. Mig synes, att det vore billigt, att, om ett lönetillägg beviljas folkskolelärarne, det kommer dem till godo redan efter 10 års tjenstgöring. Om vi besinna, att folkskolelärarne i allmänhet inträda i äktenskap strax efter erhållandet af en ordinarie syssla, kunna vi också inse, att då de tjenstgjort 10 år, äro de i den ställning, att de allra bäst behöfva en förökning af sina inkomster. På grund häraf skulle jag för min del önskat, att utskottet framhållit detta behof för skollärarne af den föreslagna lönetillökningens inträdande redan efter 10 års tjenstgöring.

För öfrigt har jag intet att anmärka mot betänkandet, till hvilket jag yrkar bifall.

Herr Törnebladh: Jag har intet att anmärka mot den hemställan, utskottet ansett sig böra göra, men med detsamma jag förklarar mig instämma i denna, vill jag uttala ett och annat tvifvelsmål om den motivering, som derför blifvit förebragt. Icke så, att jag skulle vara emot det uttalande, som blifvit gjordt angående att det andra ålderstillägget icke borde helt och hållet utgå af statsmedel — jag tror det är fullt rigtigt, att det blifver på samma sätt i afseende å aflöningen som förut — men i fråga om aflöningens fakultativa karakter vill jag fästa uppmärksamheten på att den torde vara förenad med ganska stora svårigheter. Vidare är jag något tveksam, om det skulle göras någon skilnad beträffande lärare och lärarinnor. Jag tror, att det hade varit klokt att icke framställa så bestämda grunder, som här skett, men mot utskottets hemställan har jag, som sagdt, intet att anmärka.

Herr Alin: Då jag anser det vara ett synnerligen vigtigt statsintresse, att folkskolelärarne, med den uppgift, de hafva, icke utgöra en missnöjd klass, och vidare att de utgöra en klass af män, hvilkas platser synas eftersträfvansvärda för personer med den gedigna bildning, som behöfs för folkets uppfostran, kan jag naturligtvis icke annat än vara med om det lilla steg till beredande af förbättring i deras ekonomiska ställning, som utskottet föreslår. Med afseende å motiveringen anhåller jag att få instämma uti hvad här af mer än en föregående talare, särskildt herrar Lybeck och Boström, yttrats.

Herr Nyström, Carl: Äfven jag tycker, att det kunde vara ett och annat att säga emot motiveringen, men det synes mig öfverflödigt, då i alla fall hvad som deruti kunde brista blifvit upphjelpt af klämmens tillfredsställande beskaffenhet. Har motiveringen varit något sträng mot lärarinnorna, befinnes, att klämmen i förslaget framsläpper dem till skälig utsigt att blifva med om denna löneförbättring. Och då äfven i klämmen icke förekommer något inskränkande förslag i afseende å det fakultativa eller det obligatoriska, som här så mycket diskuterats, utan äfven dervidlag full frihet lemnas att komma till det bästa och förmånligaste resultat, som vid förnyad pröfning skall framgå,

Ang. ett andra ålderstillägg för folkskolelärare. (Forts.)

tycker jag, man kan lemna derhän motiveringen och hålla sig till klämmen, som af de flesta förklarats tillfredsställande.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande moment hemstält.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets nedannämnda, den 29 nästlidne april och den 1 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag af allmänna medel till döfstumskoldistrikt, som till enskild undervisningsanstalt öfverlemnat sinnesslött döfstumt barn, och

n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående beredande af tillfälle för fiskeribefolkningen i Göteborgs och Bohus län att förvärfva eganderätt till de tomter, hvarå dess bostäder äro uppförda m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets nedannämnda, den 29 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda betänkanden:

n:o 25, angående hvitbetssockertillverkningsafgiften, och

n:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemstält.

Ifrågasatt åtskiljande af kamrers- och kassörstjensterna vid vissa riksbankens afdelningskontor.

Föredrogs å nyo bankoutskottets den 29 nästlidne april och den 1 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 11, med anledning af väckta motioner om åtskiljande af kamrers- och kassörstjensterna vid riksbankens mindre afdelningskontor.

Herr Törnebladh: Under denna brådskande tid torde detta betänkande icke hafva ådragit sig så mycken uppmärksamhet af kammarens ledamöter; men den, som deltagit i behandlingen af ärendet hos bankofullmägtige, kan icke underlåta att för kammaren framställa,

hurusom bankoutskottets referat af hvad fullmägtige i detta ärende sagt är egnadt att bibringa kammaren en mindre rigtig uppfattning af hvad saken rör och huru den blifvit utredd.

Ifrågasatt åtskiljande af kamrers- och kassörstjensterna vid vissa riksbankens afdelningskontor. (Forts.)

Jag vill först göra en anmärkning i afseende å hvad som står å sid. 5 i betänkandet. Bankoutskottet säger der: »motionärernas förslag har sålunda gifvit anledning till en framställning från fullmägtiges sida, som går ut på en ny organisation af de mindre riksbankskontoren.» Ja, det är helt naturligt; eftersom motionärernas förslag går ut på en ny organisation af de mindre riksbankskontoren, lära fullmägtige icke kunna underlåta — om de anse motionerna befogade — att föreslå något sådant, ty den förändrade organisationen skulle bestå deruti, att kamrerare- och kassörstjensterna åtskildes i stället för att de, såsom nu, äro förenade. Någon ny organisation derutinnan, att några nya tjenster skulle tillskapas, förekommer icke egentligen. Det är visserligen sant, att vid två kontor, i Falun och Hernösand, har blifvit föreslagen en tredje tjenst, men denna torde äfven under nuvarande förhållanden snart blifva behöflig. Deremot har vid ett annat kontor föreslagits indragning af en tjenst, så att summan, om förslaget gått igenom, hade blifvit en tjenst till, icke mera.

Utskottet fortsätter sedan och anför, att det är fråga om en bankreform — det känna vi alla — och att denna kan hafva inflytande på afdelningskontoren och deras verksamhet. Ja, det är mycket möjligt och till och med ganska troligt, att reformen kommer att hafva inflytande på afdelningskontoren, hvarigenom dock befogenheten af motionen än ytterligare framträder. Ty skulle deras verksamhet utvidgas i någon mån, är det ännu mera nödvändigt att åtskilja kamrerare- och kassörstjensterna. Alltså, detta bevisar rakt ingenting eller snarare motsatsen af hvad som skulle bevisas.

Vidare har utskottet erinrat, att 1888 väcktes motion i samma ämne, men att denna då afstyrktes af fullmägtige och utskottet och ej heller bifölls af Riksdagen. Visserligen, men sedan 1888 hafva 8 år förflutit, hvilka hafva gifvit afdelningskontoren en betydligt större utveckling än förut, och särskildt hafva under denna tid kassagöromålen tillväxt så mycket, att föreningen af kamrers- och kassörstjensterna föranleder betydligt större svårigheter, än fallet var 1888. Jag skall icke anföra några siffror i detta hänseende. Det torde vara för kammarens ledamöter väl kändt, att afdelningskontoren hafva under denna tid utvidgats högst betydligt, så mycket mer som det tillkommit ganska vigtiga och betydande kontor, såsom t. ex. det i Örebro, och äfven rörelsen vid de öfriga i allmänhet utvecklats särskildt i allt, som gäller att betjena allmänheten vid vexling, postremissvexlar och sådant, hvarförutom äfven lånerörelsen tilltagit. Under sådana förhållanden gäller det skäl, som gälde 1888, icke nu. Och man kan lätt förstå, att med den utveckling af riksbankens verksamhet, som egt rum från 1888 till 1896, det nu icke går an att åberopa sig på hvad som då skedde.

Sedan fortsätter utskottet:

»Sedermera hafva hvarken från afdelningskontorens styrelser eller från fullmägtige utgått något initiativ till ändring i den nuvarande organisationen på grund af bristande kontroll, förr än vid denna riks-

Ifrågasatt åtskiljande af kamrers- och kassörstjensterna vid vissa riksbankens afdelningskontor. (Forts.)

dag i följd af enskilda motionärers förslag fullmägtige uppgjort förslag till nya stater.»

Ja, det har icke utgått från fullmägtige, det är sant, ty fullmägtige hafva i det längsta dröjt att göra hemställan i detta afseende, och för öfrigt är fullmägtiges framställning icke sådan, att den mot bankoutskottets åsigt kan komma till Riksdagen. Och fullmägtige hafva erfarenhet från de stater, som hafva blifvit behandlade på de senare åren, nemligen för kontoren i Göteborg och Malmö, beträffande hvilka just framställning gjorts från afdelningskontorens styrelser och understödts af fullmägtige, men slutligen skrinlagts af bankoutskottet. Under sådana förhållanden voro motionerna en ganska kärkommen anledning att behandla ärendet. Detta har också blifvit behandladt och det mycket fullständigt och efter inhemtande af yttranden från styrelser och verkställande direktörer vid kontoren.

Vidare säger utskottet, att förslaget, »såsom synes framgå af fullmägtiges yttrande, snarare torde hafva tillkommit för beredande af en snabbare expedition af göromålen och ett förändradt aflöningssätt för vissa tjenstemän än för vinnande af en skärpt kontroll». Detta går mycket väl an att säga, och det är helt naturligt, att kammarens ledamöter skulle få den uppfattningen, då kammarens ledamöter icke haft tillfälle att läsa hvad som står i fullmägtiges yttrande just om denna sak, emedan det endast delvis förekommer på sidan 5 i form af transsumtionstecken, och dessa lemna ingen upplysning om hvad som är sagdt. Der dessa transsumtionstecken börja, hafva fullmägtige i sitt yttrande angifvit hufvuddragen af den blifvande organisationen och fördelningen af göromålen, en fördelning af göromålen, som skulle bereda ökad kontroll, snabbare expedition och åtskilliga förmåner. Men dessa hufvuddrag har utskottet helt enkelt icke omtalat; och när det icke skett, kan man naturligtvis icke föreställa sig, hvilka de kunna vara. Och hvad kontrollen beträffar, är det så myckdt mera vigtigt, att man får veta hvad fullmägtige verkligen sagt. I fullmägtiges yttrande säges, att öfverinseendet öfver det hela skulle tillhöra den handhafvande ledamoten, hvarjemte på det bestämdaste uttalas, att kamreraren skulle handhafva hela kontrollen i stället för att han nu på en gång är bankens kamrerare och kassör och således icke kan utöfva kontroll öfver sig sjelf i egenskap af kassör. Det är en högst väsentlig skilnad. Det slutomdöme fullmägtige afgifva, sedan de föreslagit den nya lönestaten — som endast skulle blifva 3,900 kronor utöfver hvad som är beräknadt nu med tillägg af arfvode för kommissionsbestyr — lyder på följande sätt: »Emot denna ökade kostnad för de här ifrågavarande 11 kontoren» — således för ett kontor i medeltal icke stort mera än 350 kronor — »skulle deremot såsom vinst svara en afgjordt bättre anordning af göromålen, ledande till säkrare kontroll och snabbare expedition samt afskaffande af de s. k. kommissionsarfvodena.» Och det resultat, som fullmägtige der framställa såsom det första och såsom det vigtigaste, har bankoutskottet ansett sig utan vidare kunna utelemna och blott talat om den snabbare expeditionen och det afskaffade arfvodet. Jag vet icke hvad man skall säga om detta sätt att referera fullmägtiges yttrande, men att kammaren derigenom helt naturligt får ett origtigt begrepp om hvad fullmägtige

Ifrågasatt åtskiljande af kamrers- och kassörstjensterna vid vissa riksbankens afdelningskontor. (Forts.)

sagt, tror jag mig hafva ådagalagt med hvad jag nu anfört. Utskottet har också verkligen sjelf sagt, att ändringen förtjenar ganska stort afseende; och det enklaste vore väl, om utskottet hade velat skänka närmare uppmärksamhet åt saken, att anmoda fullmägtige att till nästa Riksdag inkomma med ytterligare förslag och utredning på den grund, som här blifvit ifrågasatt, i fall man icke ansett full utredning nu vara förebragt. Jag skall dock icke derom göra något yrkande, men jag har icke kunnat underlåta att för kammaren framställa, huru saken verkligen förhåller sig. Jag har ansett det vara min pligt, på det kammaren icke måtte tro, att fullmägtige hafva i onödan eller utan tillräckliga skäl afgifvit sitt förslag.

Grefve Hamilton: Jag har icke kunnat biträda utskottets förslag i denna fråga. Hvar och en i bankkontorsgöromål någorlunda hemmastadd bör lätt kunna inse det olämpliga uti, att kamrers- och kassörsbefattningarna äro förenade, såsom förhållandet är vid en del af riksbankens afdelningskontor, enär dessa befattningars innehafvare böra gifvetvis kontrollera hvarandra. Jag har icke tänkt mig, att motionärernas förslag skulle föranleda till någon åtgärd, då alla dylika förändringar böra utgå från bankofullmägtige. Men då bankofullmägtige biträdt motionerna och ansett nödigt att skilja ifrågavarande befattningar och framkommit till bankoutskottet med förslag derom, anser jag för min del, att man borde gå in på bankofullmägtiges förslag.

Då jag reserverade mig, var min afsigt att hemställa, att Riksdagen ville besluta att uppdraga åt bankofullmägtige till nästa år inkomma till Riksdagen med förslag i ärendet. Men då ett dylikt beslut i denna kammare möjligen kan föranleda till gemensam votering, och vi redan äro långt komna på denna riksdag, skall jag för närvarande icke framställa något yrkande, utan har blott velat till protokollet anföra anledningen till min reservation.

Herr Falk: Då ingen af de föregående talarne gjort något yrkande, kunde det vara onödigt att uppträda, men jag skall bedja att ändå få säga några ord med anledning af herr Törnebladhs yttrande.

Bankofullmägtige hafva, med anledning af väckta motioner om åtskiljande af kamrers- och kassörstjensterna vid de mindre afdelningskontoren, till utskottet afgifvit ett vidlyftigt och mycket förtjenstfullt förslag till reglering af tjenstebefattningarna vid dessa kontor. Då utskottet emellertid icke funnit sig för närvarande böra tillstyrka detta förslag, ansågs det ej heller nödvändigt att in extenso intaga det bland handlingarna. Utskottet ansåg nemligen, såsom tydligen framgår af betänkandet, att den närvarande tidpunkten icke är lämplig att företaga en omorganisation af afdelningskontoren, enär man har hopp att redan nästa år ett förslag till en genomgående omorganisation skall framläggas. Detta var orsaken, hvarför utskottet ansåg sig icke böra understödja bankofullmägtiges framställning, och orsaken, hvarför den icke blifvit i utskottets betänkande intagen.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Ifrågasatt åtskiljande af kamrers- och kassörstjensterna vid vissa riksbankens afdelningskontor. (Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemstält.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets nedannämnda, den 29 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda memorial:

n:o 12, angående fastställande af aflöningsstat för riksbankens afdelningskontor i Umeå, och

n:o 13, angående höjning i anslaget till extra biträde m. m. vid afdelningskontoret i Falun,

biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemstält.

Ang. dispositionen af skogsafkastningen vid ecklesiastika boställena.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 29 nästlidne april och den 1 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 67, i anledning af väckt motion om ändringar i förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket.

Herr Hasselrot: Föreliggande motion sönderfaller, såsom kammaren torde finna, i tre olika delar, och jag skall tillåta mig i korthet redogöra för motionens innebörd i hvar och en af dessa delar för sig.

Som kammaren har sig bekant, stadgas i ecklesiastika boställsordningen, hvad angår ecklesiastika boställsskogar, som äro indelade till ordnad hushållning, att sedan all kostnad för skogens skötsel afräknats, boställsinnehafvaren och församlingen fått sitt behof samt boställshafvaren derutöfver bekommit ersättning för vård och tillsyn å skogen, skall öfverskottet öfverlemnas antingen till presterskapets löneregleringsfond eller till de ecklesiastika boställenas skogsfond. Från denna skogsfond bekostas sedermera skogsindelning och skogsodling på andra ecklesiastika boställen, och på det viset hafva inkomster från ett boställe öfverflyttats på andra boställen af samma slag inom riket, detta, såvidt jag förstår, till synnerlig förmån för skogsvården i dess helhet. Dessa bestämmelser gälla dock endast för sådana hemman, som icke äro af menighet inköpta eller af enskild för ändamålet donerats. För sådana boställsskogar, som af menighet inköpts eller af enskild donerats, får icke öfverskottet af skogsafkastningen gå till löneregleringsfonden eller till de ecklesiastika boställenas skogsfond, utan skall den användas till församlingens enskilda nytta i enlighet med Kongl. Maj:ts för hvarje särskildt fall derom meddelade föreskrift. Nu är det emellertid i många fall svårt att tillförlitligen utreda, huruvida ett boställshemman är anslaget af staten eller är af menighet inköpt eller af enskild donerats. Bevisskyldigheten har hittills ålegat den enskilda församlingen, och det gör att i de allra flesta fall har det gått efter den norm, som jag först nämnde, med öfverskottet af skogsafkastningen. Nu ifrågasätter motionären en omkastning af bevisskyldigheten, så att, der icke kan visas, att boställe är af staten anslaget, skall församlingen behålla öfverskottet af skogsafkastningen för sin enskilda del. Så vidt jag förstår, vore det en mycket äfventyrlig

Ang. dispositionen af skogsafkastningen vid ecklesiastika boställena. (Forts.)

sak, om en sådan grundsats finge göra sig gällande. Utskottet har ej heller direkt tillstyrkt ett sådant förslag, som motionären ifrågasatt, men gått honom till mötes i åtskilliga andra afseenden. Huru långt utskottet vill gå, kan man dock icke tydligt se af den sväfvande motiveringen i betänkandet. Jag tror för min del, att förhållandena i detta hänseende äro väl ordnade så som de nu äro, och att man icke med skäl kan från presterskapets sida klaga öfver det förhållande, som hittills egt rum. Det har icke undandragits de ecklesiastika boställena någonting; hvarenda skillings öfverskott är användt, om icke just vid det boställe, der öfverskottet uppkom, så vid andra ecklesiastika boställen, eller till löneförbättring åt prestmän i andra församlingar.

Den andra delen af motionärens förslag afser att få in i lagen uttrycklig bestämmelse, huru med öfverskottet af skogsafkastningen skall förfaras på sådana boställen, som af enskild upplåtits. Derom finnes för närvarande intet annat stadgande, än att användningen af dylikt öfverskott skall i hvarje specielt fall bestämmas af Kongl. Maj:t. Utskottet har icke tillstyrkt en sådan ändring, då, såsom utskottet säger, det är svårt att stadga sådana bestämmelser, som lämpa sig för hvarje specielt fall. Och då erfarenheten dessutom visat, att församlingens förslag i sådant hänseende städse af Kongl. Maj:t gillats, då de varit lämpliga, synes det hittills använda förfarandet böra bibehållas.

Det tredje förslaget, motionären framstält och som reservanterna från denna kammare tagit upp, rör det nu befintliga stadgandet, att, om vid ett boställe skogen förstöres genom vådeld eller storm och måste realiseras, hela behållningen skall, sedan kostnaderna blifvit betalda, gå till de ecklasiastika boställenas skogsfond. Derigenom kan olägenhet uppkomma för boställsinnehafvaren. Man kan nemligen förutsätta, att större delen af skogen förstörts genom eld eller storm; den måste då huggas och realiseras samt öfverskottet lemnas till de ecklesiastika boställenas skogsfond, och under en lång följd af år sitter kanske boställsinnehafvaren utan skog och utan ersättning för hvad han förlorat. Det är i denna del reservanterna tro, att rättelse bör ske, och sådan rättelse skulle vinnas derigenom, att boställsinnehafvaren af den ecklesiastika skogsfonden finge årlig ersättning af hvad som dit influtit för hvad han möjligen mistat. Formen för reservationen är dock kanske i en detalj icke fullt rigtig. Det står nemligen, att reservanterna »ansett, att utskottet bort tillstyrka Riksdagen att i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla endast om sådan ändring uti ifrågavarande kongl. förordning, att, derest innehafvaren af ecklesiastikt boställe till följd af sådana förhållanden, som omnämnas i sista punkten af 22 § i samma kongl. förordning, får vidkännas någon minskning i *den för honom beräknade* årliga skogsafkastningen å bostället» etc. Det är nemligen icke alltid säkert att sådan afkastning är beräknad, ty det finnes en mängd boställen, der ordnad hushållning ännu icke är införd. Jag tror således, att det är rigtigare att i stället för »beräknade», använda ordet »tillkommande», och att till följd häraf ordalagen böra ändras i öfverensstämmelse härmed, så att den senare delen af reservationen kommer att lyda: »— — — får vidkännas någon minskning i *den honom tillkommande* årliga skogsafkstningen å bostället, han må kunna tillerkännas ersättning härför af de i samma punkt omförmälda

Ang. dispositionen af skogsafkastningen vid ecklesiastika boställena. (Forts.)

medel». Och skall jag tillåta mig att yrka bifall till reservationen i fråga med en sådan förändring af dess ordalydelse.

Herr Pettersson, Carl: Den nästföregående talaren gaf det vitsord åt de nu befintliga förhållandena med boställsskogarne, att allt är synnerligen väl beställdt, samt att det knappt kan bättre ordnas. Jag har i det fallet åtskilliga tvifvel och vet mig icke vara ensam derom. Nämnde talare yttrade vidare, att uti förevarande fall åligger bevisningsskyldigheten boställshafvaren och församlingen, och det tyckte han vara rigtigt; skulle kronan hafva bevisningsskyldigheten, vore det, enligt hans åsigt, »en äfventyrlig sak». För vinnande af klarhet i frågan torde vara bäst att börja från början och gå tillbaka till den tid, då kristna församlingar först bildades i vårt land. Det har uppgifvits för mig, att kyrkobalken i medeltidens landskapslagar föreskref, att en nybildad församling skulle bestå presten boställe jemte en viss areal jord, till hvilken naturligtvis äfven hörde ett visst skogsområde. Hvilken få vi nu anse vara rätter egare till bostället med åtföljande jord och skog, om icke församlingen, som sjelf släppt till det? Yttermera förökades dessa boställen i vidd under den katolska tiden på så sätt, att åtskilliga personer gåfvo för själamessor och dylikt viss jord, och jag vet, att i mellersta och södra delarne af vårt land förekomma ängar och vretar tillhörande pastorsboställena, hvilka utan tvifvel bortskänkts för berörda fromma ändamål. Skall då icke den kyrka, till hvilken dessa gåfvor lemnats, få anses för egare deraf? Men nu betraktas snart sagdt alla pastorsboställen såsom varande af krononatur. Huru har denna förändring inträffat, att jord, som ursprungligen varit (andligt) frälse, blifvit krono? Det skulle vara intressant att under diskussionens lopp kunna erhålla klar och tillfredsställande upplysning derom. Vi känna alla till Gustaf Vasas reduktion och huruledes han indrog till kronan två tredjedelar af tionden och gods, som tillhörde biskoparne, äfvensom en del af klostrens egendom; hvad beträffar aflöningen till presterskapet eller den s. k. tertialtionden, fick den vara i fred, och icke heller har jag hört, att han reducerade boställena, som tillhörde församlingarnas presterskap. Någon vidare reduktion på detta område känner jag icke till af vår historia. Men icke förty veta vi, att vederbörande öfver de flesta presterliga boställen, om hvilka man ej kan bevisa att de äro af skattenatur, satt denna öfverskrift: »Detta är krono», och då är bostället underkastadt de förordningar, som gälla för kronojord. Då man nu hyser en svag misstanke, att ett boställe icke är krono, säger domänstyrelsen: »Bevisa att det ej är krono». Men det är icke alltid så godt att bevisa den saken. Ibland kan det dock lyckas. Jag har, hvad angår mitt boställe, bland en mängd arkivhandlingar anträffat ett par dokument, hvilka ådagalägga, att en del af bostället är tillkommet på grund af donation, en annan del inköpt af församlingen. Om jag nu icke haft sådana handlingar, att jag händelsevis kunnat styrka detta förhållande, hade nog vederbörande sagt: »Detta är krono alltsammans». Derigenom att jag kunde framställa nödigt bevisningsmaterial lyckades jag ådagalägga, att en femtedel af bostället icke var krono, hvarigenom jag således kom i åtnjutande af den rätt man i nåder medgifver åt donerad jord med åtföljande skog.

Men huru många bevisningshandlingar hafva icke genom eldsvådor och vårdslöshet förkommit, hvarigenom bevisningsskyldigheten blir i en mängd fall för presterskapet och församlingen alldeles omöjlig att fullgöra.

Ang. dispositionen af skogsafkastningen vid ecklesiastika boställena. (Forts.)

För jemförelsens skull skall jag anhålla att få läsa upp hvad kongl. förordningen den 11 juli 1862 innehåller i § 9 mom. 1: »Afgifter, som af en församling till dess presterskap utgöras, må ej till aflönande af annan församlings prest användas, icke heller inkomster, hvilka tillkomma presterskapet antingen till följd af bidrag utaf församlingarna gemensamt, såsom då till löneförbättring för presterskapet hemman och lägenheter blifvit inköpta och andra fördelar anskaffade, eller ock från enskilda personer för samma ändamål gjorda anslag och donationer». Detta gäller lönerna för presterskapet, hvilka utgå i spannmål och smör med förvandling i penningar. Här är det bestämdt förbjudet att från en församling lemna tillskott till en annan församling. Men helt andra bestämmelser gälla i afseende på skogarne. Om, såsom fallet är i de nordligare delarne af vårt land, boställen finnas med ringa jordbruk, men med stora skogar, så gäller icke nämnda förordning; der skall skogsafkastningen användas till fördel för rikets öfriga delar. Om man tänker på förhållandena i Norrland och Dalarne, der jordbruket är jemförelsevis obetydligt, men skogarne äro vidsträckta, och tillika besinnar, hvilka omkostnader åtfölja drifvandet af ett jordbruk, de i industriidkande orter mer än eljest betungande aflöningarna för tjenstfolk m. m., tyckes det väl, som om presten, för att kunna bibehålla och bedrifva jordbruket, borde få en större del af eller — hvarför icke? — hela boställets skogsafkastning. Men på det örat vill man icke höra. Förr må jordbruket och boställsinnehafvaren ruineras.

Jag anser detta förhållande vara i hög grad betänkligt och har derför reserverat mig mot några delar af utskottets motivering. Jag anhåller att få nämna ett par sådana ställen. På sid. 7 förekommer följande: »Dels hyser utskottet den åsigt, att såsom den allmänna regeln verkligen kan med rätta uppställas det fall, att bostället anslagits — vare sig af kronan eller enskilde personer — till fromma för kyrkan i dess helhet». Högst märkvärdig synes mig denna regel, att bostället skulle anslagits till kyrkan i dess helhet, men icke till församlingen och presten. Om det nu tillåtes mig att få omnämna ett förhållande, hvilket särskildt berör mig, så var jag här om dagen nere i kammararkivet och forskade efter en handling, om hvilken jag förut egde kunskap. Det var ett af Gustaf II Adolf den 19 mars 1622 utfärdadt kongl. bref, enligt hvilket han anslog ett kronohemman Åboren i Sundborns socken till prestboställe. I detta bref förekommer bland annat: »Och förbjuda vi härmed våra kammarråd och öfrige vederbörande att göra innehafvarne af detta boställe något men». Det tyckes mig verkligen, som om man med ett sådant kongl. bref och förbud i hand skulle kunna få fritt disponera afkastningen af sitt boställe. För öfrigt har det uppgifvits för mig, att alla kongl. bref, som handla om dylika ärenden, lära hafva samma lydelse; således hafva framlidne konungar vid donationer af kronohemman till prestboställen förbjudit vederbörande att tillfoga innehafvarne något men.

Ang. dispositionen af skogsafkastningen vid ecklesiastika boställena. (Forts.)

Men nu påstår jag, att innehafvarne lida men derigenom, att de icke få behålla hela skogsafkastningen oafkortad, utan den skall användas till att befordra återväxten af skogarne på vissa ställen, den s. k. extra afverkningen; den ordinarie afverkningen anslås till att förbättra lönerna på andra ställen i riket. Derigenom hafva bildats två fonder: de ecklesiastika boställenas skogsfond och presterskapets löneregleringsfond. Det »men» jag för min del lidit, utgör en förlust af mellan 30 och 40 tusen kronor, som genom försäljning af skog från mitt boställe inslagits i dessa fonder.

Den andra anmärkningsvärda punkten i utskottets utlåtande lyder så: »Likaså tror utskottet, att det visat sig, det *full* legal bevisning i vanlig mening derom, att ett boställe blifvit anskaffadt af församlingen eller doneradt till densamma, icke är af nöden för Kongl. Maj:s bifall till en ansökan om rätt för församlingen att för sina kyrkliga ändamål disponera öfver skogsafkastningen». Jo, det är verkligen »full legal bevisning» som erfordras, för att behålla rätten. Utan det vapnet står man värnlös.

Jag har här uti min hand ett litet häfte »Om ecklesiastika boställens skogar» af J. M. Och jag tror mig icke röja någon hemlighet, om jag yppar, att den har till författare en tjensteman i domänstyrelsen. Han säger der: »Författningarna gifva inga positiva föreskrifter om, huru behållningen från en inköpt eller donerad skog skall disponeras; blott ett är gifvet, nemligen att skogsinkomsten lika litet som boställets afkastning i öfrigt får användas till andra pastorats nytta, och att således inga skogsmedel derifrån få tilläggas presterskapets löneregleringsfond eller de ecklesiastika boställenas skogsfond, men detta innebär ju ingen laglig rätt för innehafvaren att för sin egen del få större inkomst från en dylik skog än ifrån en af vanlig jordnatur». Således, om en person har skänkt en församling en ega med densamma åtföljande skog, innebär det ingen »laglig» rätt för boställshafvaren att få åtnjuta afkastningen af densamma. Ordspråket säger: Aptiten ökas, medan man äter, och så tyckes det verkligen vara här, der det till och med ifrågasättes, om man får behålla sådant, som är skänkt eller doneradt åt boställshafvaren. Emellertid har Kongl. Maj:t föreslagit, att sådant får man behålla, och likväl ser man, att här utkastas tvifvel, om detta skall gälla i afseende på skogsafkastningen.

Längre fram i broschyren fröjdar sig författaren åt, att domänstyrelsen inslagit på en väg, som skall vara så särskildt lyckobringande; jag skall bedja att få läsa upp hvad han i den delen har att andraga: »Emellertid har man under senaste tid inslagit på en väg, som synes båda mycket godt för framtiden och som, ehuru den ännu så länge endast fört mot norden, väl torde komma att fortsättas äfven söderut, när blott vederbörande hunnit lära sig inse dess fördelar framför den gamla oxvägen. Vi kunna redan glädja oss åt fyra prejudikat, alla tillkomna under sistlidna år och afseende kyrkoherdeboställen i Norrland».

För att herrarne må fatta hvad härmed menas, vill jag nämna, att man inslagit på den vägen, att icke presterskapet skall få en viss andel af skogen, beroende på försäljning, utan att det redan vid skogsindelningen skall bestämmas, huru stor andel af skogsafkastningen

presterskapet skall erhålla för all framtid, hvarvid såsom faktor ingår hänsyn till de löneförmåner presten åtnjuter af församlingen. Har han en mindre lön af församlingen, får han således större andel i skogsafkastningen; har han god lön, får han liten andel af den sistnämnda, om han också eger aldrig så stor skog. Låtom oss se till, huru prejudikaten lyda. De äro till antalet fyra och återfinnas i en not. Först och främst kongl. brefvet den 8 juni 1894 angående Rödö kyrkoherdeboställe i Jemtland; årliga virkesöfverskottet värderadt till 852 kronor, årligt anslag 350 kronor beviljadt boställshafvaren, således mindre än hälften. Vidare kongl. brefvet den 27 juli 1894 angående kyrkoherdebostället Nolby Stom i Eda socken, Vermland: årliga öfverskottet värderadt till 1,033 kronor, årliga anslaget till boställshafvaren 400 kronor. Derpå kongl. brefvet den 9 november 1894 angående Fors' kyrkoherdeboställe i Jemtland: årligt öfverskott värderadt till 1,515 kronor, årliga anslaget till boställshafvaren 500 kronor, således icke fullt en tredjedel; samt slutligen kongl. brefvet den 30 november samma år angående Anundsjö kyrkoherdeboställe i Ångermanland: årligt öfverskott värderadt till 2,400 kronor, deraf anslaget till boställshafvaren 1,000 kronor.

Ang. dispositionen af skogsafkastningen vid ecklesiastika boställena. (Forts.)

Det är nu öfver detta broschyrförfattaren uttalar sin tillfredsställelse. Jag undrar, om vederbörande boställsinnehafvare dela hans glädje. Här omtalas ju en, som icke ens får tredjedelen af den beräknade skogsafkastningen från sitt boställe. Mig förefaller detta underligt, jag hade så när sagdt upprörande. Och det kunna vi väl alla vara öfverens om, att vi härmed hafva slagit in på statssocialismens väg. Men icke hade det väl varit nödigt att beträda den banan. Hvarför icke sammanslå församlingar och indraga klent aflönade komministraturer i rikets mellersta trakter? Ty det är hufvudsakligen dessa, som få godt af räntan å presterskapets löneregleringsfond. Hade detta skett, så hade hvar och en församling fått »sitt behålla och besitta».

Det förslag, lagutskottet framställer, är, efter min åsigt, af så liten omfattning, att man torde påräkna Riksdagens bifall dertill. Jag skulle dock hafva önskat, att utskottets kläm stått i närmare öfverensstämmelse med motionärens framställning i slutet på sid. 5, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att — — — de här ofvan angifna syftemålen dermed vinnas, nemligen dels att *boställshafvarens* och *församlingens* rätt i fråga om dispositionen af skogsafkastningen må kunna göras lika väl gällande som kyrkans eller det allmännas — — — —. Detta är i utskottets kläm omkastadt, så att församlingens rätt satts i första rummet. Med denna lilla rättelse yrkar jag vördsamt bifall till lagutskottets föreliggande utlåtande.

Herr Hammarskjöld: Det har yttrats så grufligt mycket i den föreliggande frågan, att jag i detta ögonblick känner mig ganska förlägen, hvar jag skall begynna och hvar jag skall sluta.

Man har börjat med att tala om landskapslagarne och hvad dessa stadgade om de presterliga boställenas tillkomst. Ja, sådana stadganden som de anförda finnas nog. Men huru hvarje särskildt boställe tillkommit, det torde i de allra flesta fall vara alldeles omöjligt att

Ang. dispositionen af skogsafkastningen vid ecklesiastika boställena. (Forts.)

nu utreda. Att afgöra frågan om, hvilken som från katolsk kyrkrättslig ståndpunkt må anses varit egare af de ecklesiastika boställena, torde ej gå så lättvindigt, som den siste talaren tycktes föreställa sig, då han helt kategoriskt förklarade, att de tillhörde de individuella församlingarna. Detta har tvärtom alltid varit en bland kyrkorättslärare ytterst omtvistad sak, om det skulle anses vara kyrkobyggnaden, eller den enskilda församlingen, eller hela kyrkoinstitutionen, som skulle vara rätter egare, ja, ännu åtskilliga flera teorier finnas, hvilka på detta område kämpa om herraväldet. — Anledning saknas till antagandet, att reformationen gjort någon väsentligare ändring i de förutvarande förhållandena derutinnan. — Derefter tillkommo presterskapets privilegier, hvilka tryggade presterskapet vid sina boställen, stomhemman och hvad det allt heter samt öfriga inkomster, i hvilket afseende ingen förändring kunde göras utan presterskapets eget bifall. Hvad boställsskogen beträffar, var äfven den skyddad genom presterskapets privilegier, men vi skola komma i håg, till hvad ändamål boställsskogen på den tiden fick användas. Boställshafvaren fick i regeln ej använda boställets skog till annat än boställets husbehof, någon försäljning skulle i allmänhet ej få ega rum. Undantag funnos visserligen. Der skogarne voro af en större betydenhet, medgaf Kongl. Maj:t understundom boställshafvarne rätt att afverka en viss qvantitet virke eller kola ett visst antal stigar kol, men detta, som sagdt, blott undantagsvis.

Kom så frågan om en löneregleringen för presterskapet. Man fann det orätt, att somliga prester skulle sitta med mycket stora inkomster och andra så godt som svälta på sina små löner. Äfven andra synpunkter voro framme vid pröfningen af denna fråga, hvarmed jag dock icke här behöfver sysselsätta mig. För att nu åstadkomma en utjemning af dessa missförhållanden, beslöts bland annat inrättandet af den s. k. presterskapets löneregleringsfond. Till denna fond skulle ingå afkastningen från sådana hemman, stomhemman, annex- och mensalhemman m. fl., hvilka ansågos kunna skiljas från vederbörande pastorat, dock att fall förekomma, der afkastningen af något sådant hemman, utan att ingå till löneregleringsfonden, direkt öfverlemnas åt någon prestman i en annan församling. Hvad den siste talaren yttrade derom, att man endast i Norrland och Dalarne tagit inkomster från vissa pastorat för att användas till presterskapet inom andra, håller sålunda icke streck. Detta har skett öfver hela Sverige, ej minst i Skåne, hvarest många sådana pastorat finnas, hvarifrån afkastning af hemman ingår till prestlöneregleringsfonden för att delas ut till prester i andra församlingar, under det att den förut uppbars af pastor i den församling, till hvilken hemmanet från början hört.

Men äfven en annan reglering tänkte man på, nemligen en reglering i afseende på boställsskogarne. Man hade numera fått lära sig skogens stora värde och betydelse. Här var onekligen en inkomstkälla. Det var oförnuftigt, att stora boställsskogar skulle stå och ruttna ned, under det att innehafvaren ej finge använda mera än till sitt husbehof, såsom det reguliera förhållandet var. Vid 1862—1863 års riksdag bestämdes, att de ecklesiastika boställsskogarne skulle blifva föremål för reglering. De skulle skötas efter forstliga grunder. Somliga skulle direkt ställas under skogsstyrelsens omedelbara vård och för-

valtning, om andra skulle presten sjelf hafva vård. I senare fallet skulle boställshafvaren få en viss andel, högst hälften, utaf afkastningen såsom ersättning för sitt besvär, den andra delen skulle ingå till prestlöneregleringsfonden. Stode skogen under domänstyrelsens vård, hade naturligtvis presten icke något särskildt besvär dermed. Då kunde han icke hafva bestämdt anspråk på någon större försäljningsafkastning än att, när presten, på grund af kongl. bref eller resolution hade någon särskild rätt att kola eller att sälja virke o. s. v., han skulle få ersättning för förlusten af denna sin speciella rätt.

Ang. dispositionen af skogsafkastningen vid ecklesiastika boställena. (Forts.)

Berörda lagstiftning tillkom, efter det att Riksdagen dertill gifvit sitt bifall, och särskildt gäller detta om prestestånd et. Enär saken ansågs beröra presterskapets privilegier, ansågs dess bifall nödvändigt. I beslutet talades tillika om den rätt, som församlingen kunde hafva att under vissa förhållanden ur skogen taga virke till kyrko- och prestgårdsbyggnad. — Alltså har nu gällande lagstiftning tillkommit efter beslut af Konung och Riksdag gemensamt samt särskildt, det ber jag att ännu en gång få betona, med bifall af prestestånd et, enär det gälde presterskapets privilegier.

Den föregående talaren framstälde en fråga om, huru de ecklesiastika boställena blifvit krono. Ja, det är nu en ganska kuriös historia. Egentligen äro de icke krono. De återfinnas i de gamla jordeböckerna under olika titlar, kyrkohemman, geistliga, och hvad de nu allt benämnas, men omkring år 1700, om jag minnes rätt, ansågs det önskligt att få en förenklad uppställning af jordeböckerna. Då tog man bort en hel mängd af de särskilda titlar, som förut begagnats, och man bestämde sig för allenast tre sådana, nemligen frälse, skatte och krono, och då bestämdes äfven, att de till ecklesiastikstaten hörande hemman skulle i regeln föras upp under kronotiteln. Men någon tid derefter, jag minnes nu icke årtalet, gafs af Kongl. Maj:t, på framställning af prestestånd et, uttrycklig förklaring derom, att den omständighet, att dessa hemman numera voro upptagna såsom krono, skulle icke medföra någon förändring i afseende på dessa hemmans natur eller de rättigheter, kyrkan af ålder till dem haft.

Nu kommer jag tillbaka till riksdagen 1862—1863, då de nya bestämmelserna beslötos. Man gjorde då icke någon skilnad på sådana boställen, hvilka skulle hafva tillkommit genom enskilda donationer eller genom köp af församlingarna, samt öfriga boställen. Så vidt jag kan erinra mig riksdagshandlingarna från denna tid, äro bestämmelserna alldeles generella, så att de skulle gälla de ecklesiastika boställena samt och synnerligen och utan något som helst undantag.

Men icke långt derefter förekom ett mycket flagrant fall; det var komministersbostället i Misterhults församling i Kalmar län. Det var alldeles uppenbart, huruledes det bostället kommit till. Det var under Carl XI eller Carl XII, som församlingen hade skaffat det för att få en komminister och lemnat det på ett sätt, att det ansågs omöjligt att låta inkomst af skogen till detta boställe, hvilken skog då för tiden ansågs vara rätt betydlig, gå in till löneregleringsfonden, utan Kongl. Maj:t förklarade, att afkastningen deraf skulle bibehållas af komministern. Detta skedde, skulle jag tro, på 1860-talet, jag mins ej årtalet, och denna kongl. resolution har sedan varit såsom en regel, hvar-

Ang. dispositionen af skogsafkastningen vid ecklesiastika boställena. (Forts.)

efter Kongl. Maj:t, så vidt jag känner förhållandena, rättat sig, så att när det kunnat bestämdt uppvisas, att ett boställe i sin helhet eller till någon del varit inköpt och doneradt af församlingen eller doneradt af enskild person, har man förfarit efter mönstret af komministersbostället i Misterhult. Men detta står, som sagdt, icke i 1862—1863 års riksdagsbeslut, utan det är något, som Kongl. Maj:t har af billighetshänsyn gjort på sidan om det beslut, som af Kongl. Maj:t och Riksdagen och äfven presteståndet var fattadt, så vidt jag nu erinrar mig riksdagshandlingarna. Jag vill icke bestrida, att det finnes billighetsskäl för detta tillvägagående, men påpekar, att när det nu kommer anspråk på, att med boställena skulle i regel förfaras på det sätt, att de skulle betraktas såsom församlingarnas enskilda tillhörighet och endast undantagsvis behandlas på annat sätt, så är detta ett fullständigt upp- och nedvändande af det beslut, som Konung och Riksdag 1862 fattade.

Nu har det emellertid, såsom den siste talaren erinrat, kommit något annat till, och det är den extra afverkningen. Det har genom kongl. beslut tagits viss afkastning af ecklesiastika boställsskogar — berednings- och rensningshyggen och åtskilligt annat, hvad det nu heter — till en ny sådan fond, som kallas ecklesiastika boställenas skogsfond och för hvilken herrarne finna redogörelse i statskontorets riksbokslut. Denna fond användes till att bekosta skogarnes skötsel, att odla skog m. m. på sådana boställen, der det ej finnes tillräcklig afkastning för att genomföra en förnuftig skogshushållning och der man vill uppbringa skogen i ett bättre skick än förut. Det får jag upprigtigt bekänna, att i 1862 års beslut finnes ej något laga stöd för detta tillvägagående, och jag tror — det måste jag säga — att det hade varit formelt rigtigt att, innan en sådan bestämmelse gafs, höra kyrkomötet, som numera är den myndighet, som har att gifva sitt bifall, när det gäller något, som har afseende på presterskapets privilegier. Presterskapet hade gått in på, att det fick tagas från ett boställes skogsafkastning för att genom löneregleringsfondens förmedling hjelpa upp aflöningen åt prester i andra pastorat. Men för att inrätta ecklesiastika boställenas skogsfond tror jag det hade varit formelt rigtigare att gå till väga på ett annat sätt. Så har emellertid icke skett. Vid sista kyrkomötet väcktes motion i ämnet, i viss mån uti samma rigtning som den siste talaren yttrat sig för. Jag hade den äran att vara ordförande i det utskott, som hade att behandla denna fråga. Ehuru åtskilliga uppgifter i motionen befunnos vara icke rigtiga, enade sig likväl utskottet om en framställning till Kongl. Maj:t, som äfven af kyrkomötet bifölls, att när hädanefter några åtgärder vidtoges, som berörde hushållningen med ecklesiastika boställsskogar, kyrkomötet måtte få varda hördt — något, som jag verkligen tror, att kyrkomötet har all möjlig rätt att begära.

Jag ber om ursäkt för, att jag nu mot min vana varit ganska lång i min inledning. Nu skall jag komma till mitt slut. Jag kan med anledning af min ståndpunkt alls icke vara med om hvad motionären har yrkat, och derför ej heller hvad utskottet, om ock med en modifierande motivering, föreslagit. Det synes mig peka åt ett upprifvande af 1862 års anordningar. Deremot finnes det mycket billighet

för hvad reservanterna, herrar Hasselrot, Ölander, G. Andersson, Rudebeck och von Stapelmohr, föreslagit. Det skulle åtminstone vara någon jemkning i den obillighet, som enligt min uppfattning sker mot prester, hvilkas boställsskogar blifvit genom vådeld, storm eller på annat sätt förstörda, och hvilkas inkomster derför under följande år blifvit lägre än eljest, i fall någon ersättning komme dem till godo från de s. k. ecklesiastika boställenas skogsfond — en fond, hvars lagliga basis, som sagdt, förefaller mig vara ganska tvifvelaktig.

Ang. dispositionen af skogsafkastningen vid ecklesiastika boställena. (Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats: 1:o) att hvad utskottet hemstält skulle bifallas, 2:o) af herr *Pettersson, Carl,* att utskottets hemställan måtte bifallas med den ändring, att deri förekommande orden »församlingens och boställshafvarens rätt» utbyttes mot orden »boställshafvarens och församlingens rätt», samt 3:o) af herr *Hasselrot,* att kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen skulle i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att sådan ändring måtte varda vidtagen i förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket, att, derest innehafvare af ecklesiastikt boställe till följd af sådana förhållanden, som omnämnas i sista punkten af 22 § i samma förordning, får vidkännas någon minskning i den honom tillkommande skogsafkastningen å bostället, han må kunna tillerkännas ersättning härför af de i samma punkt omförmälda medel.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af herr Hasselrots yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 29 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 68, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 13 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873.

Ang. befrielse för främmande trosbekännare att erlägga vissa stadgade afgifter till svenska kyrkan, hennes presterskap eller betjening.

Herr Hasselrot: Såsom kammaren behagade finna, är vid betänkandet fogad en reservation, till hvilken jag skall tillåta mig yrka bifall. Det förhåller sig med denna fråga så, att i den gamla förordningen om främmande trosbekännare af år 1860 fans uttrycklig bestämmelse derom, att de för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade afgifter till svenska kyrkan eller hennes presterskap eller betjening må ej påföras främmande trosförvandt i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd. Samma bestämmelse återfinnes i 1873 års förordning. Denna grundsats, som, såvidt jag kan förstå, både är rigtig och fortfarande står i vår lag, har emellertid undergått en väsentlig modifikation till följd af en felaktig tillämpning af förordningen 1862, der det beträffande regleringen af presterskapets löner är stadgadt, att dittills utgående afgifter, såsom påskpenningar, jura stolæ, offer m. m., skola sammanslås till en viss kontant afgift och fördelas på alla församlingsmedlemmar. Denna kontanta afgift har i

Ang. befrielse för främmande trosbekännare att erlägga vissa stadgade afgifter till svenska kyrkan, hennes presterskap eller betjening. (Forts.)

de flesta församlingar debiterats lika både för främmande trosbekännare och andra. Genom denna åtgärd har, såvidt jag förstår, en orättvisa och obillighet egt rum emot främmande trosbekännare. Förut voro de naturligtvis icke skyldiga att anlita statskyrkans presterskap till dop, vigsel och dylikt eller gifva dem några påskpenningar eller offer. Men då dessa tillfälliga inkomster numera inberäknats i berörda kontanta afgift och denna utdebiteras äfven på dem, hafva de derigenom fått en utgift, som ej öfverensstämmer med lagens mening. I ett specielt fall, som rörde en församling, der det kunde utredas, huru mycket af denna afgift som motsvarade de så kallade jura stolæ, har också Kongl. Maj:t tolkat författningen så, att mosaiske trosbekännare befriats från att utgöra den del af afgiften, som motsvarade jura stolæ. Genom ett bifall till den reservation, som är fogad vid betänkandet, skulle en rättelse härutinnan kunna ega rum i alla församlingar. Utskottet medgifver också, att sådant möjligen skulle kunna vara billigt och rigtigt; men, säger utskottet, det är en så liten affär och medför så mycket besvär, att det ej kunnat tillstyrka någon åtgärd i sådant syfte. Jag tror, att man i detta fall bör i främsta rummet se på hvad som är rigtigt och icke hvad som är besvärligt, och erkänner man att en sådan rättelse är rigtig, anser jag skäl vara att hos Kongl. Maj:t göra anhållan derom. Jag vill dertill lägga, att om också utredningen blir besvärlig, har man dock derigenom kanske för en lång tid kommit ifrån dessa oupphörligen återkommande motioner om rättelse i nu bestående förhållande.

Det skadar aldrig, då man är intresserad för en sak, att åberopa en god auktoritet, och jag tillåter mig göra det, då jag påminner om, att den reservation, jag nu framstält, är formulerad af lagutskottets förutvarande orförande, landshöfdingen Bergström. Kammarens äldre ledamöter hafva helt säkert det förtroende för honom, att de lita på att reservationen i formelt hänseende är rigtig, och äfven i sak lärer hans mening hafva sin stora betydelse. Jag tillåter mig emellertid att i reservationen göra en liten modifikation genom att utesluta de sista raderna, som börja med »dels», emedan de torde vara obehöfliga, samt att i stället efter ordet »må» insätta ordet »kunna».

Herr Fröberg: Det är visserligen sant, att, såsom nästföregående talare yttrade, före prestlöneregleringen enligt 1862 års förordning främmande trosbekännare voro befriade från erläggande af de afgifter, som utgingo för särskilda kyrkliga förrättningar, d. v. s. af dem han uppräknade, jura stolæ, offer, påskpenningar. Men då regleringen skedde, utbyttes i stället dessa afgifter mot en personlig afgift, i hvilken äfven ingår ej blott ersättning för jura stolæ m. m. utan äfven för dagsverken, som skulle utgöras för prestbolets skötsel ej allenast af dem, som betjenade sig af presten, utan af alla matlag inom socknen, oberoende af den bekännelse, matlagens medlemmar tillhörde. Den personliga afgiften är följaktligen icke uteslutande en ersättning för jura stolæ, offer o. d., utan äfven för dagsverken och åtskilligt annat. Under sådana förhållanden och då löneregleringarna ej äro uppgjorda på sådant sätt, att deraf synes, hvad som utgör ersättningen för den ena eller andra titeln, kan någon rättelse i sådant syfte, som här ifråga-

satts, ej åstadkommas, utan att löneregleringarna, som dock äro fastställda för en tid af femtio år, skola göras om. Jag vill erinra om, att en dylik motion som denna har varit före flera gånger förut; först år 1886 och, om jag mins rätt, sedan år 1891. Den föregående talaren har åberopat en auktoritet, och jag skall äfven begagna tillfället att åberopa en auktoritet. Då frågan var före här år 1886, var det just utskottets dåvarande ordförande, som sökte göra den mening gällande, som här af utskottets nuvarande ordförande framhållits. Men hur gick det i denna kammare? Jo, han fick af dess vid tillfället talrikt samlade ledamöter ej mera än 12 med sig den gången. Sista gången frågan var före här afslogs den utan diskussion. Om nu en sådan anordning skulle vidtagas som den af utskottets ordförande föreslagna, och ändring ske i de upprättade löneregleringarna, kommer det naturligtvis att i innehafvarnes löner uppstå brist. Huru skall den fyllas? För några dagar sedan förevar till behandling i kammaren ett förslag, väckt af herr Mankell, i syfte att alla personliga afgifter till presterskapet skulle försvinna. Motionen afslogs då af denna kammare, och det var hufvudsakligen af det skäl, att man ej ville göra någon rubbning i de redan uppgjorda och fastställda löneregleringarna. För öfrigt får jag säga, att om den grundsatsen skulle tillämpas att ingen annan än den, som begagnar sig af presterliga förrättningar, skulle betala den afgift, som här är i fråga, skulle äfven andra, som ej äro främmande trosbekännare, men som icke begagna sig af särskilda presterliga förrättningar, med lika skäl kunna göra anspråk på att få åtnjuta samma befrielse. Emellertid är det nu så anordnadt, att äfven svenska kyrkans medlemmar äro befriade från alla afgifter till presterskapet för förrättningar af ifrågavarande beskaffenhet, hvilken förmån också främmande trosbekännare torde få åtnjuta, då de anlita statskyrkans presterskap. Som det nu är ställdt, synes det mig, att någon rubbning ej kan ske i den förut bestående ordningen, och derför vågar jag anhålla, att kammaren nu likasom förr behagade bifalla utskottets förslag.

Ang. befrielse för främmande trosbekännare att erlägga vissa stadgade afgifter till svenska kyrkan, hennes presterskap eller betjening. (Forts.)

Herr Pettersson, Carl: Återigen nödgas jag uppträda. Det är ledsamt, att lagutskottets ordförande och dess ledamöter icke alltid äro af samma mening, utan tvärtom ofta nog måste kämpa med hvarandra. Så är äfven fallet här, då han uppträdt med en reservation.

Till hvad den siste talaren redan anfört har jag ej mycket att tillägga. Jag vill blott påpeka, hvad utskottet erinrat om, att svenska kyrkans presterskap utom kyrkliga förrättningar har till embetsåliggande att tjena staten jemväl i borgerligt afseende, såsom bokföring äfven af främmande trosbekännare, utfärdande af flyttnings- m. fl. betyg. Fordom fick presterskapet en afgift för dessa betyg; nu är den förbjuden, men betygen måste de utfärda. Dessa främmande trosbekännare, som i borgerligt hänseende höra församlingen till, hafva samma rätt att fordra betyg som de ortodoxa. Skola de gå fria från all afgift derför att de ej tillhöra lutherska kyrkan?

För öfrigt tycker jag, att herr Hasselrot gjort sin reservation nästan omöjlig, då han nu vill taga bort det sista stycket, der han föreslår godtgörelse för den minskning i tillförsäkrade löneförmåner, som ifrågasatta frikallelse kan anses föranleda, och söker hjelpa det genom att

Ang. befrielse för främmande trosbekännare att erlägga vissa stadgade afgifter till svenska kyrkan, hennes presterskap eller betjening. (Forts.)

längre upp inskjuta ett »kunna» i stället för »må». »Kunna» — blir saken bättre genom det? Det lemnas således åt möjligheten, att det skall kunna ske. »Må» eller »böra» tycker jag vore bättre.

Jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Hasselrot: Med anledning af hvad den siste ärade talaren anfört vill jag påpeka, att jag med ändringen i min reservation ej afsett någon ändring i sak. Det synes mig vara alldeles uppenbart, att en sådan befrielse, som jag ifrågasatt, ej kan ega rum, utan att ersättning lemnas presterskapet. Vidare vill jag påpeka, att jag icke i reservationen — det har motionären gjort, men i reservationen förekommer det ej — ifrågasatt annat, än att de främmande trosbekännarne skola gifva ersättning till presterskapet för allt bestyr beträffande bokföring, utfärdande af betyg m. m. Hvad som i reservationen är ifrågasatt är, att de skola slippa betala ersättning för sådana tjenster, som lagen uttryckligen säger, att de ej skola gifva ersättning för, men som af misstag kommit att inberäknas i den personliga afgift, som löneregleringarna ålagt alla i församlingen. Det är uppenbarligen på grund af missförstånd, som detta skett, och det är endast ett återgående till hvad som i lagen är bestämdt, som jag ifrågasatt; icke något annat. Frågan kan ju synas liten, men en fråga om rättvisa är, enligt min mening, aldrig en liten fråga.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Hasselrot*, att kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om vidtagande af erforderliga åtgärder, på det att medlemmar af lagligen erkänd församling, som bekänner annan kristen troslära än den evangeliskt-lutherska, och hvars prest eller föreståndare är behörig och pligtig att föra anteckningar öfver medlemmarnes borgerliga förhållanden, äfvensom mosaiska trosbekännare, i fråga om hvilka alla det torde få anses utredt, att de före utfärdandet af förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets löneinkomster den 11 juni 1862, förordningen angående ordnande af presterskapets i de territoriella församlingarna i Stockholm aflöning den 1 november 1872 samt förordningen angående allmänt ordnande af klockares löneinkomster den 2 november 1883 icke varit lagligen skyldige att erlägga de för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade afgifter till svenska kyrkan eller hennes presterskap eller betjening, ej heller påskpenningar, offer eller andra dylika lönebidrag, må kunna, utan hinder af de på grund af åberopade författningar verkstälda löneregleringar, åter komma i åtnjutande af motsvarande frihet och således frikallas från skyldighet att deltaga i betalning af hvad som af reglerade löner af hit hänförlig beskaffenhet kan anses utgöra aflöning och ersättning för omförmälda, numera upphörda afgifter och lönebidrag.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets nedannämnda, den 29 nästlidne april och den 1 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 69, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 11 i kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, och

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af § 17 mom. 1 värnpligtslagen,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 28 och 29 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 63, i anledning af väckt motion angående tillägg till 5 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Ang. ändring i inteckningsförordningen.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 28 och 29 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 64, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändring i visst syfte af förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

Herr Hasselrot: Jag erkänner villigt, att, såsom motionären i sin motion anfört, väsentliga olägenheter förefinnas i det förhållande, som han påpekat, och jag skulle således för min del ej hafva något emot, att en skrifvelse aflätes till Kongl. Maj:t, derest icke den regeln städse gjort sig gällande såväl inom lagutskottet som i Riksdagen, att det ej är nog med att, då man skrifver till Kongl. Maj:t, säga, att det fins olägenheter, som man önskar undanröjda, utan man måste också påpeka någon väg, något sätt, hvarpå utskottet och Riksdagen tänkt sig att dessa olägenheter skulle kunna afhjelpas. Riksdagen har särskildt i år i ett fall, der motion väckts om undanrödjande af olägenheterna deri, att vid val af sysslomän i konkurs personer, som faktiskt icke hade några verkliga fordringar, dock kunde dominera ett godmansval, erkänt dessa olägenheter, men då man ej kunnat påvisa något sätt för undanröjandet af dem, afslogs motionen. Det är samma grundsats, som i detta fall föranledt min reservation. Både motionären och utskottet ha visserligen antydt, att de ifrågasatta olägenheterna, nemligen att två delar af en tomt kunna vara besvärade af olika inteckningar, skulle kunna undanrödjas genom stadgande, dels att en tomtdel ej finge sammanläggas med en annan tomt utan att förut vara frigjord från inteckningar, och dels att den tomtdel, som lades till en annan, skulle i och med detsammå participera i de inteckningar, som finnas i den gamla tomten. Jag är emellertid för min del öfvertygad derom, att införande af dylika stadganden skulle möta oöfvervinneliga svårigheter. Det går väl för sig att vid en reglering för stadens räkning begagna expropriationsförfarandet för att betala den del af en inteckning, som belöper sig på en tomtremsa, som behöfs för en gata eller dylikt,

Ang. ändring i inteckningsförordningen. (Forts.)

emedan den qvarvarande tomten under sådana förhållanden bibehåller sitt egentliga värde och i allt fall får fasad mot gatan, och det således fins en lämplig grund, arealen, hvarefter värdet af denna remsa kan bedömas i förhållande till tomten i sin helhet. Men förhållandet blir icke detsamma, då det gäller enskilda rättsförhållanden. Det kan kända, att en tomtdel, som skall läggas till en annan tomt, eller att den del af tomten, som i sådant fall blir qvar, ej alls har någon fasad åt gatan, utan att den ligger inne i ett qvarter. Det lärer då, så vidt jag förstår, icke kunna gå för sig att mot den enskilde inteckningshafvarens bestridande stadga, att han, för att en del af tomten må frigöras från inteckningar, skall taga emot en större eller mindre summa i afbetalning å sin inteckning och för resten åtnöja sig med den säkerhet, som den återstående tomtdelen kan erbjuda. Hvarken arealen eller någon annan rimlig grund lärer då kunna bestämmas såsom mätare på de olika tomtdelarnes inbördes värdeförhållande, utan endast det rena godtycket, och jag tviflar på, att lagstiftningen i vårt land kommer derhän, att expropriationsförfarandet kan begagnas i sådana fall. Det andra stadgandet afsåg, att den tomtdel, som lägges till en annan, skall i och med detsamma ansvara för alla inteckningar, som finnas i den gamla. För att detta skall kunna ske, måste emellertid köparen vara så förmögen, att han kan göra den nya tomtdelen fri från inteckningar, om sådana finnas. Han skall kontant betala hela köpeskillingen, ty säljaren har ju eljest äfven utan inteckning sin förmånsrätt i tomtdelen för den del af köpeskillingen, som öfverskjuter möjligen befintliga inteckningar. För att de gamla inteckningarna i hufvudtomten skola kunna gravera den nytillagda tomtdelen, fordras således, att hela köpeskillingen för denna kontant erlägges, men huru skall köparen få tillgång härtill, om, såsom ej sällan torde vara förhållandet, den gamla tomten är så hårdt intecknad förut, att en inteckning med sämre förmånsrätt, äfven om den beviljas i hela den nya tomten, har föga värde.

Jag är fullkomligt öfvertygad om, att olägenheterna af nuvarande bestämmelser icke kunna hjelpas på det sätt, som motionären och utskottet ifrågasatt, och att då skrifva till Kongl. Maj:t derom, kan jag för min del icke vara med om. Detta är skälet, hvarför jag tager mig friheten att yrka afslag på utskottets förslag.

Herr Nyström, Carl: Det är klart, att jag skall vara lagutskottet mycket tacksam för det välvilliga sätt, hvarpå det bemött motionen, men jag är äfven lagutskottets ordförande tacksam, då han, som har så mycken skärpa till sitt förfogande, i alla fall har utöfvat en så pass mild kritik. Det får ursäktas, att jag icke förstår, att, om man på lagutskottets initiativ skrifver till Kongl. Maj:t i en lagfråga, nödvändigt skall vara att på förhand beskrifva, huru den föreliggande lagfrågan skall lösas. Jag har alltid trott, att, om bevisadt och fulltygadt var, att med det nuvarande tillståndet voro förenade grofva missförhållanden, en bestämd rättsosäkerhet, detta utgjorde tillräcklig anledning att skrifva till Kongl. Maj:t och anhålla, det Kongl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för undanrödjande häraf, utan att man tillika behöfde begära en bestämd formulering af den åstundade lagen. Nu synes mig

Ang. ändring i inteckningsförordningen (Forts.)

rättsosäkerheten i detta fall vara ganska lätt att bevisa. Jag ber eder, mine herrar, att för ett ögonblick lyssna till hvad det är för slags rättsosäkerhet, hvarom här är fråga. Utskottet har beskrifvit förhållandet, jag skall anföra ett exempel, som torde tjena till belysning. Antag en tomt om 500 qvadratmeter, som är bebyggd och intecknad. Antag vidare, att till denna tomt, på grund af gatureglering, på grund af egoutbyte, på grund af korrigering af tomtens utstakning eller af annan anledning lägges ett stycke gatumark om 50 qvadratmeter, hvilken remsa naturligtvis i de flesta fall kommer att bilda fasad. Den nyskapade tomten utgör således 550 qvadratmeter. Nu säga inteckningshafvarne: det var en förträfflig åtgärd, vi hafva fått tomten ökad med 50 qvadratmeter och en ny fasadlinie för egendomen utlagd; nu stå väl våra inteckningar bättre än förut. Ser man närmare på saken, är förhållandet, såsom det dömes i Stockholm och efter lagens ordalydelse måste dömas, sådant, att de gamla inteckningshafvarne hafva sina inteckningar endast i den gamla byggnadskomplexen, den gamla tomten, och icke derjemte i den nya tomtdelen. Sedan sammanläggningen skett, börjar en ny inteckningsserie, som omfattar de 550 qvadratmeterna. Huset har således två inteckningssystem. Det ena omfattar 500, det andra 550 qvadratmeter. Redan detta är väl illa nog, men icke det värsta. Äfven den tillkomna tomtbiten kan hafva sina egna inteckningar, sina egna möjligheter till utmätning m. m., och det befinnes då, att innehafvarne af inteckningar i den gamla egendomen, långt från att genom sammanläggningen förvärfva bättre rätt och trygghet, i stället efter sammanläggningen hafva inteckningsrätt i en byggnadsmassa, som icke har fasad. Fasaden har kommit till på det tillagda området och kan, oberoende af den gamla byggnadsdelen, säljas, utmätas m. m. Ett sådant osäkerhetstillstånd är ju icke hållbart. Detta fall är taget såsom exempel, men exemplen skulle kunna mångfaldigas och tillsättas med sådana, hemtade från utbyten grannar emellan. Jag har tagit det anförda exemplet för att påvisa ett konkret fall, till hvilket motsvarighet nyligen förekommit i Stockholm.

Lagutskottets ärade ordförande har vändt sig mot två punkter i den blifvande lagstiftningen. Han har sagt, att det är ovisst, huru det skall gå med relaxationen. Tomtremsan skall först göras inteckningsfri på ett eller annat sätt — det gamla sättet behöfver icke beskrifvas och ett nytt sätt är ifrågasatt. Detta är nu första skedet. Med denna åtgärd tror man att allt är färdigt, men såsom nyss är visadt, är det icke tillräckligt härmed. Osäkerheten är i alla fall lika stor, intill dess man kommit derhän, att en lag blifvit införd, som stadgar, att, sedan sammanläggningen är gjord, den tillkomna tomtdelen skall participera i den förut varande inteckningsmassan, och egendomen således fortfarande endast hafva ett inteckningssystem, hvarigenom allas trygghet blefve tillgodosedd. Detta vore önskemålet. Det märkvärdiga inträffar här, att det, som är lag och efter de flestas påstående, intill deri ändring vidtages, måste förblifva lag, duger icke, utan skapar rättsosäkerhet, och det, som skulle skapa rättssäkerhet — en praxis, som man påstår tillämpas i Göteborg — är icke lag. Är det icke under sådana förhållanden full anledning att begära en för-

Ang. ändring i intecknings-förordningen. (Forts.)

bättring i detta rättstillstånd? Man har sagt, att på andra orter praktiseras på det sätt, att inteckning meddelas icke i en areal, utan i en »tomt», och att, när tomten utvidgas, de gamla inteckningarna utan vidare gravera äfven det tillagda stycket, således hela den nyskapade tomten. Om så är, inträffar det märkvärdiga förhållande att, såsom jag nyss nämnde, det lärer dömas på ett sätt på en del håll och på annat sätt på andra håll. Härtill kommer, i afseende på auktoriteten, att hvad lagutskottets ordförande förklarat vara omöjligt, förklarar en annan mycket stor auktoritet vara sjelffallet. Om det icke gälde annat än att få en likformig praxis tillämpad, skulle detta utgöra tillräckligt skäl för en lagändring. Men då det, såsom nu är fallet och hvilket är ännu vigtigare, gäller att undanrödja en ytterst farlig rättsosäkerhet, tycker jag, att kammaren borde, såsom Andra Kammaren redan gjort, antaga förslaget och dermed befordra ett bättre sakernas skick, hvarför jag vördsamt yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Fröberg: Jag för min del tror, att den ifrågasatta lagändringen alls icke är af behofvet påkallad, utan att, om gällande lag handhafves såsom den bör, den osäkerhet, herr Nyström talat om, icke bör förekomma. För hvarje stadssamhälle skall finnas en stadsplan, som fastställes af Konungen, och i sammanhang dermed skall också finnas en tomtindelning, som äfven på samma sätt fastställes. Vid genomförandet af denna tomtindelning kan stadssamhället utverka sig Kongl. Maj:ts tillstånd till verkställande af expropriation. Det ligger i sakens natur, att om en tomtdel skall skiljas från en tomt och läggas till en annan, måste expropriation ega rum, om icke godvillig öfverenskommelse parterna emellan kan ske. Och vid expropriationen afgöres, huruvida tomtdelen eller hela tomten skall lösas. Saken blir i detta fall fullständigt ordnad, så att jag kan icke finna, att, om en tomtdel, som är intecknad, lägges från en tomt till en annan, man har att befara de olägenheter, som herr Nyström framhållit. Jag vill nämna, att tomtindelning icke får ändras, utan en sådan, fastställd af Kongl. Maj:t, skall, liksom andra tomtindelningar, hvilka funnos, då 1874 års byggnadsstadga kom till stånd, bibehållas i gällande kraft. Ändring kan visserligen ske, men icke i annat fall, än att behörig myndighet på vederbörandes begäran afgifver förslag till sådan ändring. I sådant fall kan regleringen genomföras antingen genom enskild öfverenskommelse mellan tomtegaren och inteckningshafvarne eller ock derigenom, att Kongl. Maj:t, om tomtregleringen är för det allmänna nödig och nyttig, lemnar tillstånd till markens exproprierande. Således kan under dessa förhållanden en tomtdel, som afskiljes från en tomt, alltid blifva frigjord från inteckningar, hvadan det i detta fall icke bör behöfva komma i fråga, att en tomtdel besväras af en inteckning och en annan af andra. Är det så, att man vill lemna fritt lopp åt godtycket och låta en tomtegare sälja en del af tomten utan att förberörda förfarande iakttages, åstadkommes ett virrvarr, som är förfärligt, men detta tillåter icke lagen, sådan den nu är. Annat är förhållandet, om en tomtdel blifver lagd till en annan tomt, som förut är intecknad. För att förekomma de olägenheter, som af herr Nyström i det fallet anmärkts, erfordras blott — derom är jag öfvertygad —

att tomtegaren, som bör vara intresserad af tomtregleringens genomförande, medgifver och vidtalar dem, som hafva inteckningar i den ursprungliga tomten, att för hvar och en inteckning efter dess ordning söka och erhålla inteckning äfven i den tillagda delen. Förhållandet är ock så, att har en tomtdel blifvit tillagd en annan tomt, äro dessa två områden tillsammans en tomt, som icke får styckas annat än efter vederbörligt tillstånd; och kan för ty den tillagda tomtdelen ej få intecknas särskildt eller för annan fordran än den, som är afsedd att besvära hela den nya tomten, emedan eljest tomtsammanslagningen skulle vid fastighetens exekutiva försäljning kunna komma att upphäfvas eller tillintetgöras. Jag tror, att någon olägenhet under nuvarande förhållanden icke bör förefinnas, i fall man förfar med varsamhet. Det är mig icke bekant, att det fall, herr Nyström omnämnde, någonsin varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, utan endast blifvit behandladt och afgjordt i de lägre instanserna, hvadan något prejudikat härutinnan icke förefinnes. Huru som helst, hemställer jag om afslag å utskottets förslag.

Ang. ändring i inteckningsförordningen. (Forts.)

Herr Hammarskjöld: Jag har här i min hand ett betänkande, afgifvet af en komité, tillsatt af Stockholms stadsfullmägtige. I denna komité sutto justitierådet Afzelius, stadsmäklare Ekengren, rådman Hjortsberg, öfverste Lindgren och doktor Nyström. Komitén hade till uppgift att utreda, huru man skulle afhjelpa åtskilliga olägenheter och svårigheter rörande nuvarande tomtförhållandena i Stockholm, och den har framkommit med en vidlyftig utredning och hvarjehanda förslag. Komitén är alldeles enhällig i att påpeka just de svårigheter, som af motionären och utskottet blifvit framhållna, samt den stora angelägenheten af att genom lagstiftningsåtgärder få dem afhjelpta. Det har nu yttrats, att det skulle vara omöjligt att hjelpa saken, och derför borde man icke skrifva till Kongl. Maj:t. Jag skall då först komma med ett litet »argumentum ad hominem». Det torde vara kammaren väl bekant, att justitierådet Afzelius mer än de flesta jurister i Sverige sysselsatt sig just med lagstiftningsarbeten, särskildt såsom gammal medlem af lagberedningen och äfven såsom byråchef för lagärenden. Man bör väl kunna antaga, att om han ansett saken vara fullkomligt omöjlig, skulle han icke hafva satt sitt namn under en framställning, att man hos Kongl. Maj:t skulle begära något, som han sjelf trodde vara omöjligt. Således har jag här en auktoritet, som väl torde hafva någon betydelse i det hänseendet, att saken förtjenar en undersökning. Om jag får säga *min* mening, så synes det mig vara klart, att i en mängd fall ett afhjelpande icke alls är omöjligt. I alla de fall nemligen, då det är fråga om en remsa, som förut tillhört staden och som således är ointecknad, kan det icke möta någon formel svårighet att, sedan denna remsa blifvit förklarad hädanefter vara en integrerande del af den tomt, till hvilken den köpts, låta de gamla inteckningarna gälla äfven i denna remsa. I den ena vigtiga klassen af fall är alltså ett afhjelpande af svårigheterna alldeles uppenbart möjligt.

Hvad den andra klassen af fall beträffar, är det alldeles otvifvelaktigt, att svårigheterna äro betydligt större. Jag kan icke i närvarande ögonblick med visshet säga, om de kunna öfvervinnas eller

Ang. ändring i intecknings-förordningen. (Forts.)

icke, men nog förefaller mig saken vara af den vigt, att en undersökning derutinnan bör ske. Någon öfvertygelse om omöjligheten har jag alldeles icke, åtminstone i så måtto, att, derest inteckningen i den tillköpta delen först relaxerats, man sedermera kan låta de gamla inteckningarna i den tomt, till hvilken den inköpta delen lagts, gälla äfven i den inköpta delen. Sådant kan åtminstone icke vara något rättsvidrigt eller medföra någon omöjlighet. Under sådana förhållanden, och då saken åtminstone här i hufvudstaden anses vara af mycket stor betydelse, och Andra Kammaren, ehuru denna fråga råkar vara ett Stockholms-intresse, ändock ansett sig kunna vilja vara med om att föra den fram till Kongl. Maj:t, hemställer jag till kammaren, om den icke skulle vilja göra detsamma.

Herr Dickson: I likhet med motionären och utskottet måste man anse, att ett ordnande af de i motionen berörda förhållandena är både önskligt och nödvändigt. De kollisioner, som förekomma, synas mig bero på en bristande öfverensstämmelse mellan de privaträttsliga och de administrativa stadgandena. Ett hus är i och för sig en enhet, som icke har samma värde, om det styckas, så vida icke meningen är att omgestalta det på annat sätt. Icke har det något värde att vara egare endast af en park eller en del af en gårdsplats utan rätt att bebygga den, då tomten enligt byggnadsstadgan är betraktad såsom enhet, som icke får styckas? Men privaträttsligt kan under nuvarande förhållanden tänkas, att olika tomtdelar äro graverade af olika inteckningar, och då måste man vid en exekutiv auktion tänka sig olika anbud å särskilda stycken af tomten på ett sätt, som för de olika köparne skall göra deras olika delar temligen värdelösa eller åtminstone söndra det hela på ett betänkligt sätt. Sådana kollisioner kunna uppkomma i det fall, att en tomtdel flyttas från en tomt till en annan. Båda tomterna äro bebyggda och intecknade. Låter man då inteckningen stå qvar i den del, som öfverflyttats från tomten A till tomten B, blir ju denna senare behäftad med två olika grupper af inteckningar. Vid en exekutiv försäljning skulle tomten falla sönder. Detta kan förekommas derigenom, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke bifaller förslag om öfverflyttning af del af en tomt till en annan med mindre än att den öfverflyttade biten blir gravationsfri, och en sådan praxis iakttages på somliga ställen och har godkänts af Kongl. Maj:t; men den öfverflyttade biten, den, som nu är gravationsfri, blir enligt lagen, så vidt jag tror, icke besvärad af de inteckningar, som gälla i den fastighet, till hvilken den blifvit öfverflyttad. Nya inteckningar tillkomma i det hela, och det uppstår sålunda konflikter vid den exekutiva försäljningen.

Svårigheter kunna äfven uppstå, då två tomter sammanslås. Sådant sker ganska ofta, och då blir hvardera tomten besvärad af sina gamla inteckningar, men vid den exekutiva försäljningen skulle då den stora tomten kunna blifva styckad, och en på densamma kanske uppförd stor fabriksbyggnad blifva delad på två eller flera händer, utan sann båtnad för någon. I sådana fall tror jag icke, att enligt nu gällande förhållanden saken kan någorlunda ordnas utan ett fullständigt omordnande af inteckningarna i hela fastigheten, så att man dödar de gamla in-

teckningarna och beviljar nya. Ordföranden i lagutskottet har framhållit de svårigheter, som dermed skulle vara förknippade. Jag tror dock icke, att de i praktiken skulle visa sig så stora, ty i städerna finnas nu många penninginrättningar, som utan tvifvel åtaga sig ordnandet af dessa förhållanden. Då jag således tror, att saken är ytterst önskvärd, och att man kan hafva förhoppning om, att frågan på något sätt skall lösas, skall jag anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändring i inteckningsförordningen. (Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemstält samt vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 28 och 29 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 65, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser om exekutiv försäljning af fastighet m. m.

Ifrågasatt lagändring rörande exekutiv försäljning af fastighet.

Herr Leman: Då jag väckte denna motion, skedde det i den förhoppning, att jag i min ringa mån derigenom skulle kunna bidraga något till underlättande af svårigheterna för jordbrukskrediten. Utskottet har nu åtminstone erkänt, att de olägenheter, jag framhållit, förefinnas, men anser, att de medel, jag föreslagit, äro omöjliga att begagna. Jag måste alltså foga mig i hvad utskottet denna gång sagt. Jag tror dock för min del icke, att omöjligheterna äro så stora, som utskottet utmålat dem, ty vi hafva ett färskt exempel på, att lagstiftningen i det af mig antydda syftet kan, äfven på basis af svensk rättsuppfattning, införas.

I Finland har man nemligen antagit en ny utsökningslag, som skall gälla från 1 januari 1897. I denna lag, som för öfrigt är nästan ordagrant lika med den svenska, har man just infört hufvudgrunderna i det preussiska systemet. Det kulminerar i 28 §, der det heter: »Det lägsta bud, som vid försäljning af utmätt fast egendom får antagas, skall öfverstiga sammanlagda beloppet af de fordringar samt utmätnings- och öfriga kostnader, hvilka böra ur köpeskillingen utgå med bättre rätt än de belopp, som utsökas». Det är denna grundsats, som nästan alla civiliserade länder, utom Sverige, hafva infört, och, såsom jag förut nämnt, hyser jag fortfarande den åsigt, att det ingalunda skulle vara så synnerligen svårt att införa den af mig omförmälda grundsats äfven i svensk lag; men, som sagdt, då utskottet icke har velat eller kanske icke haft tillfälle taga kännedom om den finska lagen, må frågan ju falla för denna gång. För min del skall jag, om jag lefver till en annan riksdag, återkomma till frågan, och skall då söka påvisa möjligheten af införandet i den svenska lagstiftningen af principen om borttagande af det speciella konkursförfarandet. Jag vill nu icke uppehålla kammaren med de många exempel, jag skulle kunna anföra på det verkligen förderfbringande, som detta förfarande innebär. Jag får uppskjuta härmed, till dess jag, såsom jag hoppas, får tillfälle att vid en annan riksdag återkomma till frågan.

Ifrågasatt lagändring rörande exekutiv försäljning af fastighet. (Forts.)

Herr Hasselrot: Då den siste ärade talaren icke framstält något yrkande, skulle jag kanske icke behöfva försvara utskottets utlåtande. Jag skall dock tillåta mig att yttra några ord. Jag vill då till en början erkänna, att det från många synpunkter sedt skulle vara synnerligen fördelaktigt, om det förslag, motionären framlagt, kunde antagas och ingå i vår svenska lagstiftning, i synnerhet beträffande jordbrukskrediten. Jag tror, att kanske icke något medel skulle lätta och ordna förhållandena härutinnan så väl som en sådan utsökningslag, som han ifrågasatt. Utskottet har emellertid haft den uppfattning, att öfriga lagbestämmelser i vårt land, särskildt beträffande de tysta förmånsrätterna, skulle medföra så väsentliga svårigheter vid tillämpningen, att lagutskottet icke tilltrott sig förorda något förslag i motionens syfte. Såvida emellertid den nya finska lagen härom visar sig kunna tillämpas utan nämnvärda olägenheter i Finland, hvars lagstiftning i allmänhet är byggd på enahanda grunder som hos oss, skall jag vara den förste att gå in på en modifikation af nuvarande förhållanden i den rigtning, motionären önskar, men att komma igen redan nästa år med förslaget, tror jag vara väl tidigt. Om motionären vill gömma på det, till dess man fått se, huru den nya lagen slagit ut i vårt grannland, men också först då, tror jag att det vore möjligt att taga detsamma i allvarligt öfvervägande. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemstält.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 28 och 29 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 66, i anledning af väckt motion om förslag till ny legostadga, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Herr talmannen hemstälde, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Herr *von Ehrenheim* afgaf en motion, n:o 54, angående pension åt enkan efter aflidne registratorn i justitieombudsmansexpeditionen Oriel Otto Afzelius.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Justerades sju protokollsutdag för denna dag.

Herr *vice talmannen* erhöll på begäran ordet och yttrade:

Jag får vördsamt föreslå, att de i dag första gången bordlagda ärendena måtte uppföras främst på föredragningslistan för nästa plenum, och att statsutskottets memorial n:o 57, med förslag till voterings-

proposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående punkt 2 af statsutskottets utlåtande n:o 49, måtte sättas främst bland andra gången bordlagda ärenden.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Kammaren åtskildes kl. 2,35 e. m.

In fidem

Aug. Alströmer.

Tisdagen den 5 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m., och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne april.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

n:o 14, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 17 regeringsformen, och

n:o 15, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af första punkten i utskottets utlåtande n:o 7 angående Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o och 3 § 10:o tryckfrihetsförordningen äfvensom väckt motion om ändring af 3 § 10:o tryckfrihetsförordningen,

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 68, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om anskaffande och framläggande af upplysningar rörande embets- och tjenstemäns dagliga arbetstid samt anvisande af anslag för detta ändamål,

n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående aflöning åt tjenstemän vid Vadstena hospital och asyl,

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Kristinehamns hospitals område,

n:o 71, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående afskaffande af mantalspenningarna, och

n:o 72, med anledning af kamrarnes olika beslut i afseende å två punkter i statsutskottets utlåtande i anledning af Riksdagens år 1895 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1894,

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af väckta motioner om revision af allmänna hypoteksbanken m. m.,

bevillningsutskottets betänkande n:o 29, i anledning af väckt motion om nedsättning af tullen å kaffe,

sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 1, i anledning af väckt motion om förbud mot utlemning af spirituosa mot efterkraf, och

n:o 2, i anledning af väckta motioner om åtgärder till befrämjande af hushållning med enskildes skogar,

lagutskottets utlåtande n:o 75, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående köttbesigtnings- och slagttvång m. m., äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 11, angående förslag till ändrade bestämmelser för handeln med vin och maltdrycker,

n:o 12, i anledning af vissa motioner, som afse förändring i lagstiftningen om vin och maltdrycker, samt

n:o 13, i anledning af väckt motion rörande genomförandet af en läroverksreform.

Vid föredragnig af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 282, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 21 angående herr P. Waldenströms motion i fråga om alkoholismens betraktande såsom en sjukdom m. m., beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 50, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser i fråga om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 2 i denna månad bordlagda memorial n:o 67.

Föredrogs och lades till handlingarna sammansatta stats- och lagutskottets den 2 innevarande maj bordlagda memorial n:o 10, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande dels framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels ock förslag om ändring i förordningen angående allmänt kyrkomöte.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets den 2 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 73 och 74.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 1 och 2 innevarande månad bordlagda memorial n:o 57, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående punkt 2 af utskottets utlåtande n:o 49, godkändes den föreslagna voteringspropositionen.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att på föredragningslistan till morgondagens sammanträde skulle uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, samt derefter statsutskottets utlåtanden n:is 67, 56, 58, 64, 65 och 66 i nu nämnd ordning, äfvensom att lagutskottets utlåtande n:o 72 skulle på samma lista sättas näst efter konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.